"सेवा सहितको शुसासन, सुशासन हितको विकास"

"शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगार सुखी र समृद्ध मालिकार्जुनको आधार"

मालिकार्जुन गाउँपालिका
सुदूरपश्चिम प्रदेश, दार्चुला

दशौं गाउँसभामा

प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम

२०८०

मितिः २०८०/०३/१०

(क) स्थानीय सरकारको नीति तथा कार्यक्रम (सम्बोधन र संस्मरण, सम्बोधन, योगदान, संस्मरण आभार आदि):

यस मालिकार्जुन गाउँपालिकाको गाउँसभामा उपस्थित मालिकार्जुन गाउँपालिका उपाध्यक्ष ज्यू, गाउँसभाका सदस्यज्यूहरु, संचारकर्मी मित्रहरु,शाखा प्रमुख,कर्मचारीहरु, विभिन्न संघ संस्थाका प्रमुख एवं प्रतिनिधि, शिक्षक वुद्धिजिवी एवं उपस्थित सम्पूर्ण आमावुवा, दाजुभाई, दिदीबहिनीहरु,

यस गरिमामय सभामा गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम पेश गर्न पाउँदा मैले आफुलाई गौरवान्वित महशुस गरेको छु। वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका क्रममा गाउँपालिकलाइ विभिन्न सुझाव दिनु हुने सम्पुर्ण आमा, बुवा, दाजुभाई तथा दिदी बहिनीहरु लगायत सहजकर्ताहरूलाई हार्दिक आभार सहित हामी सबैको तर्फबाट धन्यवाद व्यक्त गर्दछु। यस अवसरमा नेपालको प्रजातान्त्रिक आन्दोलन, राजनीतिक अग्रगमन र लोकतन्त्रको सवलीकरणको क्रममा भएका ऐतिहासिक आन्दोलनहरुमा आफ्नो जीवन उत्सर्ग गर्नु हुने सम्पूर्ण शहिदहरुप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु।

सेवा सहीतको सुशासन र सुशासन सहीतको विकास,शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार सामाजिक सुरक्षा सहीतको सुखी र समृद्ध मालिकार्जुन गाउँपालिका निर्माण गर्ने हाम्रो संकल्प, समस्त मालिकार्जुन वासीको समृद्धिको चाहाना र हामीले निर्वाचनका क्रममा हाम्रा मतदाताहरु प्रति अभिव्यक्त गरेका प्रतिज्ञाहरु पुरा गर्ने दिशामा हामीले आगामी आ.व. २०८०/८१ को नीति तथा कार्यक्रमलाई अभिमुख गरेका छौं। यसका लागि दीगो विकासको राष्ट्रिय लक्ष्यहरुको स्थानीयकरण गर्दै गुणस्तरीय पूर्वाधार निर्माण सहित स्थानीय स्रोतको पहिचान र परिचालन गरी समावेशी, जलवायु उत्थानशील तथा दिगो स्थानीय आर्थिक विकास मार्फत समृध्द मालिकार्जुन गाउँपालिका र सुखी जनताको लक्ष्य हासील गर्न सार्वजनिक, निजीक्षेत्र र समुदायको साझेदारी विकास गरिनेछ ।

मालिकार्जुन गाउँपालिका उत्कृष्ट गन्तव्यको रुपमा स्थापित गर्ने, स्वच्छ र सुन्दर गाउँपालिकाको पहिचान कायम राख्ने र दिगो योजनावद्ध विकासलाई यस नीति तथा कार्यक्रमले प्रमुख प्राथमिकता हरुको रुपमा लिइएको छ।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (Asset Management Plan) [illegible]

[illegible] (संविधान, प्रचलित कानुनी व्यवस्था, [illegible] आदि)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

मालिकार्जुन गाउँपालिकाको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण (O & M) लाई अद्यावधिक रुपमा अध्ययन गरी छरितो एवं चुस्त संगठन संरचना मार्फत प्रशासनिक तथा चालु खर्चलाई मितव्ययी बनाइनेछ। यसबाट सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी तथा विकेन्द्रित तुल्याउदै पूँजीगत खर्च बढाउने नीति लिइएको छ। संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान एवं वित्तिय हस्तान्तरणको उच्चतम र प्रभावकारी परिचालन एवं उपयोग गर्दै वित्तिय आत्मनिर्भरता कायम गर्न प्रयत्न गरिने छ।

यस गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा समृद्ध, समावेशी, स्वच्छ, सुरक्षित, स्वाभलम्बी र सुशासित समुदाय निर्माण गर्ने उद्देश्य लिएको छ। जनताको मौलिक अधिकार र प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्नका लागि सहभागिताका माध्यमबाट पारदर्शिता र जवाफदेहीतालाई जोड दिइनेछ।

(ङ) चालु आ.व. को हाल सम्मका प्रमुख उपलब्धीहरूको संक्षिप्त विवरण भौतिक उपलब्धि:

भौतिक पूर्वाधार विकास (सडक, खानेपानी, सिंचाइ) का क्षेत्रमा भएका उपलब्धी

सडक यातायात:

यस गाउँपालिकाले चालु आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा पालिकाको आफ्नै स्काइभेटर प्रयोग गरी करीब नयाँ ट्रेक खोल्ने कार्य ५.५ किमि र १२ कि मि जति सडक सफाइ गरी कुल १७.५ कि.मि. र विभिन्न ठेक्का प्रक्रियाहरुबाट, करिव ४.५ कि.मि. सडक ट्रेक खोल्ने काम सम्पन्न गर्नु का साथै गत विभिन्न आ.व. हरुमा सम्पन्न भइ अवरुद्ध रहेका करिब ३ कि.मि. सडक हरु सफाई गरी सडकहरु नियमित सञ्चालनमा ल्याइएको छ। मालिकार्जुन गाउँपालिका चालु आर्थिक वर्षको नीति बमोजिम सबै वडाको वडा कार्यालयसम्म यसै बर्ष सडकको पहुँच पुगाउने काम सम्पन्न भएको छ। गाउँपालिकाले विभिन्न बस्ती र पर्यटकीय क्षेत्रहरूमा समेत सर्वयाम गाडी चल्ने सडक पूर्वाधार बिस्तार गरेको छ। मालिकार्जुन गाउँपालिकाबाट अन्य गाउँपालिका तथा प्रमुख राजमार्ग सम्मको सडक पहुँचलाई सुदृढ बनाइएको छ।

खानेपानी:

यस गाउँपालिकाले चालु आर्थिक वर्षको स्वच्छ, सुरक्षित र गुणस्तरिय खानेपानी तथा सरसफाइ सेवामा पहुँच प्राप्त गर्ने नागरिकको मौलिक अधिकारको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्ती गरी खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्था लगायतका संगठित संस्थाहरुको माध्यमबाट

सहज र दिगो रुपमा स्वच्छ तथा गुणस्तरिय खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सेवा उपलब्ध गराउने नीति बमोजिम गाउँकार्यपालिकाको मातहतमा वास वोर्ड र पालिकामा रहेको वास युनिटको पहलमा ३४५ घरधुरी लाभान्वित हुने गरी एक घर एक धारा प्रणालीबाट खानेपानी प्रणाली को निर्माण तथा बिस्तार कार्य सम्पन्न भइरहेको छ। चालु आर्थिक वर्ष कै नीति बमोजिम गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेको २९६ योजनाहरु मध्ये ८४ वटा खानेपानी तथा सरसफाइ योजना उपभोक्ता समिति पालिका स्तरमा वैधानिक रुपमा दर्ता भइसकेका छन। सघं तथा प्रदेश सरकारको नीति बमोजिम पालिका स्तरमा रहेका सबै २९६ योजनाहरुको विस्तृत Inventary survey भई अनलाईन प्रणालीबाट खानेपानी विभाग र यस पालिकाको WASH MIS प्रणालीमा प्रविष्ट गर्ने कार्य सम्पन्न भई तथ्यांक प्रमाणीकरण र गाउँपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाइ गुरुयोजना निर्माण कार्यको पनी यही आर्थिक वर्षमा सम्पन्न हुने गरी अन्तिम चरणमा रहेको छ।

सिंचाइ:

- गाउँपालिका विभिन्न वडामा गरी कूल १२० हेक्टर मा सिंचाइ सुविधा प्राप्त हुने अवस्था सृजना भएको छ।
- जलवायु परिवर्तनको प्रभावका कारण डिजाइन अनुसार पानी प्राप्त हुने कुरामा चुनौती थपिएको छ।

सामाजिक विकास (शिक्षा, स्वास्थ्य, लक्षित समूह) का क्षेत्रमा भएका उपलब्धी:

- मालिकार्जुन गाउँपालिकामा रहेको १० शैय्याको आधारभुत अस्पताल आउदो आर्थिक वर्षको सुरुवाती मै सम्पन्न हुने गरी निर्माणधिन अवस्थामा छ,
- ४ वटा थप सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइहरु संचालन गरीएका छन,
- पालिकाले आफ्नै स्रोत बाट MBBS डाक्टर सहीतको २४ सै घण्टा आकस्मीक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दै आइरहेको छ,
- गाउँपालिकाले संचालन गरेको २ दिने आँखा स्वास्थ्य शिविरबाट १०६० जनाको आँखा जाँच, ७५ जनाको मोतिबिन्दु शल्यक्रिया, ५५० जनालाइ चस्मा वितरण, ३ जनालाई थप उपचारका लागी रिफर,

- २ दिने विशेषज्ञ स्वास्थ्य शिविर कार्यक्रम मार्फत १,०३० जना विभिन्न प्रकारका बिरामीहरूलाई चेकजाँच तथा औषधी वितरण तथा जटीलता भएका बिरामीलाई थप उपचारका लागि प्रेषण गरिएको,
- ८ वटै वडामा डाक्टर सहितको घरदैलो स्वास्थ्य तथा आयुर्वेद शिविर मार्फत जम्मा १,१०० जना सेवाग्राही मध्ये ३५० जनाको सुगर जाँच गर्दा ८७ जना मधुमेह का बिरामी तथा ३५५ जनामा उच्च रक्तचाप पत्ता लगाइ उपचार तथा परामर्श सेवा प्रदान गरीयो,
- हालसम्म स्वास्थ्य संस्थाहरु मार्फत २५ हजार ३ सय २ जना लाई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिइएको छ,
- पालिका लाइ पुर्ण खोप पालिका सुनिश्चता तथा दीगोपना घोषणा कार्यक्रम सम्पन्न गरीएको छ,
- पस्ती आधारभुत अस्पतालको ल्याव सेवा लाई थप बिस्तार गरी सेवा सुविधा स्तरमा बढोत्तरी गरीएको छ,
- पालिका स्तरमा कुपोषण खोज पडतालका लागी जेड स्कोर अभियान संचालन गरी १२ जना कुपोषित बालवालिकाहरुको उपचार गरिएको छ,
- दिर्घरोगी हरुलाई सम्बन्धीत स्वास्थ्य संस्थामा मेडिकल अफिसर (डाक्टरको) उपस्थितिमा चेक जाचँ भई औषधी वितरण तथा परामर्श सेवा कार्य संचालनमा रहेकोछ,
- सुरक्षित प्रसुति सेवा बिस्तार गर्ने चालु आर्थिक वर्षको नीति बमोजिम सेलिचामा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईबाट सुरक्षित प्रसुति सेवा सुचारु भइसकेकोछ,
- समयमै औषधीको आपूर्ती तथा परिपूर्तीका लागि स्वास्थ्य संस्थाहरुमा निःशुल्क वितरणका लागी प्रयाप्त औषधीको व्यवस्थापन गरीएको छ,
- स्वस्थ र निरोगी गाउँपालिका अभियान अन्तर्गत विध्यालय योग तथा आयुर्वेद शिक्षा मार्फत गाउँपालिका भित्र रहेका ११ वटा माध्यमिक विध्यालयहरुमा ५/५ दिने योग कक्षा संचालन गरी पालिका स्तरमा अन्तरविध्यालय योग प्रतिस्पर्धात्मक कृयाकलाप

संचालन भइ योग ,आयुर्वेद तथा स्वस्थ्य जिवनशैली सम्बन्धी ज्ञानलाइ थप जागरण गरीइएको छ।

- कार्यालयबाट प्रवाह हुने सार्वजनिक सेवा लगायत शिक्षाको क्षेत्रमा वर्षौं देखी दरबन्दी मिलानको समस्याका कारणले शैक्षिक क्षेत्रमा देखीएको गुणस्तरमा सुधार ल्याउनका लागि यसै वर्ष दरबन्दी मिलान, विद्यालय समायोजन तथा Right sizing को काम सम्पन्न भएको छ,
- विषयगत शिक्षाको व्यवस्थापनका लागी पालिका स्तरको शिक्षा व्यवस्थापन कोष स्थापना गरी विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन गर्ने कार्य अघि वढेको छ, साथै स्वास्थ्य, बैंकिङ कारोबार आदिमा सूचना प्रविधिको प्रयोग भएको छ,
- विकासका विभिन्न क्षेत्रमा महिला तथा युवाहरूको संलग्नता बढेको छ। युवाहरू को खेलकुदमा संलग्नता बढ्नका साथै चालु आर्थिक वर्षमा सञ्चालित जिल्ला प्रदेश र राष्ट्रिय स्तरका खेलकुद प्रतियोगितामा उत्कृष्ट प्रर्दशन गरेका छन।

आर्थिक विकास (कृषि, उद्योग, पर्यटन, सहकारी, रोजगार) का क्षेत्रमा भएका उपलब्धी:

- कृषि सहकारी संस्थालाई व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालनका क्षेत्रमा लगानी गर्न उत्पेरित गरिएको छ,
- गाउँपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र प्रर्वद्धन गर्ने कामलाई व्यवस्थित रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ।
- रोजगारी सृजना गर्न गाउँपालिका भित्र रहेको श्रम शक्तिको लगत तयार गरि विभिन्न सीपमूलक तालिम सञ्चालन गरिएको छ। यसबाट विभिन्न तालिममा सहभागीको दिर्घकालिन रोजगारीको अपेक्षा गराइएको छ। गाउँपालिकाको बेरोजगार सुचिमा रहेको प्राथमिकता क्रम अनुसार छनौट भएका १७४ जनाले प्रत्यक्ष रुपमा विकास निर्माणका काममा सहभागी भइ कम्तीमा १०० दिनको न्यूनतम रोजगारीको प्रत्याभुती गरेका छन्।
- गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेको शैक्षिक बेरोजगारहरुलाई गाउँपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई गुरुयोजना निर्माणका लागि प्रत्येक घरधुरीको तथ्याकं संकलन कार्यमा

समावेश गराइ नेपाल सरकारको कम्तीमा १०० दिने न्यूनतम रोजगार नीतिलाई अबलम्बन गरीएको छ।

- गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेको अर्ध सिपालु जनशक्तीहरुको सिपलाई थप उजागर गर्नका लागि पालिका स्वंयम तथा अन्य संघ संस्थाहरुको साझेदारीमा सोलार प्रणाली जडान, पलम्बरीङ्ग तालिम, बेल्डीङ्ग जस्ता प्राविधिक तालिम प्रदान गरी प्राविधिक जनशक्ती उत्पादनमा जोड दिइएको छ।

वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन:

- वन ,वनस्पति ,वन्यजन्तु ,जैविक विविधता ,जलाधार व्यवस्थापनलाई समेटने गरी यसबाट प्राप्त हुने काठ ,दाउरा ,जडिबुटी ,हरित उद्यम र पर्या पर्यटनको बिस्तार गरिएको छ । गाउँमा रहेका सामुदायिक वनमा उपयोग र संरक्षण सहितको वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनका अभ्यासहरू प्रारम्भ गरिएको छ।
- दिगो फोहर व्यवस्थापनका लागि अध्ययन गरी नयाँ प्रविधिमा आधारित भै केही असल अभ्यासको थालनी भएकोछ।

सुशासन तथा संस्थागत विकास (कानूनी व्यवस्था, राजश्व परिचालन, संगठन संरचना, सार्वजानिक निजी साझेदारी एवं समन्वय) भएका उपलब्धी:

- गाउँपालिकाले चालु आव मा एन नियमावली, १७ वटा कार्यविधी, २ वटा निर्देशिका र १ वटा रणनीतिहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ।
- समग्र शिक्षा, कृषि र खानेपानी क्षेत्रको विकासका लागि विद्यालय क्षेत्र विकास गुरुयोजना, आधुनिक कृषि व्यवसायिक गुरुयोजना र खानेपानी तथा सरसफाई गुरुयोजना गरी आवश्यक ३ वटा गुरुयोजना तर्जुमा गरेको छ।
- गाउँपालिकाले संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी सो अनुसारको संगठन संरचना , जनशक्ति र कार्यविवरण तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ।

- यस गाउँपालिकाले गत आर्थिक वर्षको स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्व मूल्याङ्कन (LISA) मा ७८.७५ अंक प्राप्त गरेको छ ।
- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट आन्तरिक राजश्व स्रोतको दायरामा वृद्धि भएकोछ ।

(च) आगामी आ.व.को प्रमुख नीति तथा कार्यक्रमहरू:

यस गरिमामय सभाका सदस्यज्युहरु

अब म आ. व. २०८०/८१ को विभिन्न विषयगत एवं क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रमहरु प्रस्तुत गर्दछु।

"सेवा सहीतको सुशासन,सुशासन सहीतको विकास"

"शिक्षा स्वास्थ्य रोजगार सुखी र सम्वृद मालिकार्जुन को आधार"

१. सामाजिक विकास सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

क. शिक्षा:

१. आवश्यकता र वास्तविक जीवनसँग जोड्ने र काम सिकाउने जीवनपयोगी सीपमा आधारित शैक्षिक पाठ्यक्रमको विकास गरी एक विद्यालयबाट नमूनाको रूपमा शुरूआत गर्ने र क्रमशः सवै विद्यालयमा सो अनुसारको पठन पाठनको व्यवस्था मिलाइनेछ।

२. शिक्षा नियमावली, शिक्षा नीति, वहुभाषा शिक्षा निर्देशिका जस्ता कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था मार्फत शिक्षा क्षेत्रको गुणस्तर नियमन एवम् प्रवर्द्धन गरिनेछ।

३. गाउँपालिकाले लागु गरेको स्थानीय शिक्षा पाठ्यक्रम **"हाम्रो मालिकार्जुन"** मा उल्लेख भएका स्थानिय धार्मिक सम्पदा, लोक संस्कृति, योग, आयुर्वेद, आध्यात्मिक ध्यान तथा विवीध समुदायका जातिय तथा सांस्कृतिक पहिचानहरुको बोध गराउन अवलोकन भ्रमण पद्धतिबाट अभ्यास कक्षा र प्रयोगात्मक शिक्षा दिने जोड दिइनेछ।

४. विद्यालय बाहिर रहेका र बिच मै विद्यालय छोड्ने बालबालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षा पुरा गर्न प्रोत्साहनका लागि विशेष प्याकेज सञ्चालन गरिनेछ।

५. **अध्यक्ष शैक्षिक सुधार कार्यक्रम** अन्तर्गत विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार (विद्यालय भवन निर्माण ICT SMART Class room/मर्मत सम्भार) ,स्वास्थ्य तथा सरसफाईको सुविधा र आधारभुत खानेपानी सुविधा विस्तार, विद्यालय घेरबार, फर्निचर तथा करेसाबारी सुविधा बिस्तार गर्दै शिक्षकहरुको व्यावसायिक क्षमता विकासको लागि लगानी गरिनेछ।

६. अंग्रेजी माध्यमबाट शिक्षा दिन इच्छुक सामुदायिक विद्यालयहरुलाई पूर्वाधार तथा शिक्षक दरबन्दी लगायतका कार्यमा प्रोत्साहन दिई निजी विद्यालय सरह सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर कायम गरिनेछ ।

७. विषयगत शिक्षकहरुको अभिलेख व्यवस्थापन गरी गाउँपालिकाको शैक्षिक विकासमा उनीहरुको अनुभवलाई उपयोग गरिनेछ।

८. सामुदायिक विद्यालयहरुमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपातमा विषयगत दरबन्दी एवं शिक्षक सरुवालाई व्यवस्थापन गरिनेछ।

९. **"उत्कृष्ट शैक्षिक गन्तव्य मालिकार्जुन हाम्रो पहिचान"** भन्ने आदर्श लक्ष्य प्राप्तिका लागि सरकारी तथा निजी क्षेत्रका शैक्षिक संस्थाहरुबाट प्रदान गर्ने उच्च शिक्षालाई थप गुणस्तरीय र सर्वसुलभ तुल्याउन त्यस्ता प्राज्ञिक संस्थाहरु सँग सहकार्य र साझेदारी गरिनेछ ।

१०. सबै विद्यालयहरुमा पुस्तकालय, विज्ञान र कम्प्युटर प्रयोगशाला स्थापनाको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

११. शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीहरुको पारिश्रमिक मासिक रुपमा सोझै सम्बन्धित व्यक्तिको खातामा जम्मा हुने प्रणाली लागु गरिने छ ।

१२. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र कम्तीमा १ वटा गुरुकुल शिक्षालयको स्थापना गर्न पहल कदम गरीनेछ।

१३. शैक्षिक प्रणाली मै रूपान्तरण ल्याउन पाठ्यक्रम विकास, पठनपाठनको ब्यवस्थापन, अतिरिक्त क्रियाकलाप व्यवस्थापन, शैक्षिक पात्रो व्यवस्थापन, अद्यावधिक स्रोत व्यवस्थापन, विद्यालय-अविभावक बिचको सञ्चार व्यवस्थापन, अनलाइन शिक्षण तथा सिकाइ र दस्तावेजीकरण लगायतका क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रभावकारी उपयोग गरी सबै सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरुमा शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (IEMIS) लागु गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ।

१४. आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालयलाई सूचकाङ्कका आधारमा मूल्याङ्कन गरी उच्चतम अंक ल्याउने १/१ विद्यालयलाई पुरस्कृत गरिनेछ ।

१५. गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितताका लागि सघन अनुगमन र सुपरीवेक्षण मार्फत सिकाइ उपलब्धि वृद्धिका विषेश कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

१६. हरेक वडामा नमूना विद्यालयको अवधारणलाई जोड दिँदै सबै विद्यालयमा **"एक विद्यालय एक करेसाबारी"** स्थापना गरी म हुर्काउँछु मेरो बिरुवा मार्फत हरित विद्यालयको अवधारणामा निरन्तरता दिइनेछ ।

१७. विद्यालय तहको अन्तिम परीक्षामा उत्कृष्ट अंक ल्याउने विद्यार्थी, सबै भन्दा उच्च प्रतिशतमा विद्यार्थीहरू उत्तीर्ण गराउन सफल विद्यालय, लाई पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ । साथै कार्यसम्पादन मुल्यांकनका आधारमा प्रधानाध्यापक, विषयगत तथा कक्षा शिक्षकहरुलाइ प्रोत्साहान भत्ता उपलब्ध गराइने निति अवलम्बन गरीनेछ।

१८. गाउँपालिका भित्र रहेका सवै माध्यमिक र पालिका स्तरमा बहुउद्देश्यीय खेल मैदानको प्रस्तावना गरिनेछ, साथै आधारभूत विद्यालयहरुका खेल मैदानलाई पनि व्यवस्थित गर्दै लगिनेछ ।

१९. प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयहरुमा दिवा खाजा, विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमलाई विभिन्न साझेदार संस्थाहरुको साझेदारीमा थप व्यवस्थीत र प्रभावकारी रुपमा अगाडी बढाइनेछ ।

२०. शैक्षिक क्षेत्रको रूपान्तरणका लागि पालिकाले तर्जुमा गरेको दिर्घकालिन शैक्षिक गुरुयोजना प्राथमिकताका साथ लागु गरीनेछ ।

२१. हरेक वडाका १/१ जना गरिब तथा जेहेन्दार उत्कृष्ठ विद्यार्थीलाई प्रवीणता प्रमाण-पत्र तहमा प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गर्न चाहने विद्यार्थीका लागि नतिजाका आधारमा छात्रवृति उपलब्ध गराउन **"शिक्षण सिकाई अनुदान कोष"** उपलब्ध गराइनेछ ।

२२. विभिन्न साझेदार संस्थाहरुको साझेदारीमा महिनावारीको उमेर पुगेका बालिकालाई सहज रुपमा सेनिटरी प्याडको उपलब्धताका लागि क्रमशः विद्यालय तहमा सेनिटरी भेण्डिङ मेसिन जडान गरिने छ साथै प्रयोग भइसकेका स्यानिटरी प्याडलाई सुरक्षित रुपमा डिस्पोजल गर्न विद्यालयहरूमा क्रमशः सेनिटरी प्याड डिस्पोज इन्सेनेटर मेसिन जडान गरिनेछ ।

२३. शिक्षाको गुणस्तर विकास गर्नका लागि सामुदायिक विद्यालयहरुको प्रधानाध्यापक नियुक्तिको प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी वनाउन स्वस्थ प्रतिस्पर्धाका आधारमा नियुक्ती गर्ने निति लाइ अगाडी बढाइने छ ।

२४. पालिका क्षेत्र भित्रका प्राविधिक धार संचालनमा रहेका शंकरपुर मा.वि. र मालिकार्जुन मा.वि., मड लाइ गुणस्तर सुधारका लागी आवश्यकता अनुसार सहयोग गरिने नीति लिईनेछ, साथै अन्य विद्यालयहरुमा पनि प्राविधिक शिक्षाको अध्ययन अध्यापनको लागी पहल गरिनेछ ।

२५. विद्यालयहरुमा शिक्षक कर्मचारीबाट समयको परिपालना, नियमितता, उपस्थिति तथा समयको पालनालाई लिएर हुने गरेको नकारात्मक टिप्पणीलाई अन्त गर्न तथा शिक्षण सिकाइको समयमा वृद्धि गर्ने प्रयोजनका लागि प्रत्येक विद्यालयमा क्रमशः विद्युतीय हाजिरीको व्यवस्था गर्ने नीति अबलम्वन गरिनेछ ।

२६. विद्यार्थीको सिकाइको गुणस्तरमा विश्वसनीयता कायम गर्न गाउँपालिकाभित्रका सबै विद्यालयहरुको कक्षा ५ र ८ को अन्तिम परीक्षा गाउँपालिका स्तर मै सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिनेछ साथै प्रत्येक विद्यालयको अन्य परीक्षा संचालन गर्न पालिकाले तोकेका केन्द्राध्यक्षहरु द्वारा परिक्षा संचालन गर्नै नीति अवलम्बन गरीनेछ। ।

२७. सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक, कर्मचारी, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, जनप्रतिनिधि तथा राज्य स्रोतबाट पारिश्रमिक लिने सम्पूर्ण पदाधिकारीका छोराछोरीलाई सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना गर्ने नीतिलाई अबलम्बन गर्दै लगिनेछ ।

२८. जनआन्दोलनका क्रममा आफ्नो अमूल्य जीवन बलिदान गर्नुहुने मालिकार्जुन गाउँपालिकाका शहिदहरु राष्ट्रवादी नेता प्रेम सिंह धामी, मोहन सिह धामी (विजय), नयन सिंह बोहरा, गोकर्ण जोशी लगायतका सहिदहरुको स्मृतीमा सम्मान स्वरुप स्मृती दिवसको आयोजना गरिनुका साथै स्मृती निर्माणका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

२९. सम्पुर्ण सामदायीक विध्यालयहरुमा योग तथा खेललाइ प्रभावकारी र विधिसंवत प्रतिस्पर्धात्मक गर्नका लागी योग तथा खेल शिक्षाको व्यवस्थापन गर्ने निति लाइ अबलम्बन गरीनेछ।

३०. पालिकास्तरमै शिक्षक सेवा तथा लोकसेवाका तयारी तथा प्रतिस्पर्धात्मक कक्षाहरु संचालन गरीनेछन।

ख.संस्कृति सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

१. गाउँपालिकालाई खुल्ला वहु सांस्कृतिक संग्रहालयको रुपमा विकास गर्न पूर्वाधार निर्माण गर्दा वहुसांस्कृतिक पहिचान र मौलिकता झल्किने वास्तुकला, मूर्तिकला, चित्रकला जस्ता symbol हरु निर्माण गरिनेछ।
२. गाउँपालिका भित्र आयोजना हुने महोत्सवहरुमा विविध जातीय भेषभुषा, कला साहित्य, संगित लगायतको झाँकी सहित प्रदर्शन गर्ने नीति लिइनेछ।
३. गाउँपालिका भित्र बोलिने मातृभाषाको संरक्षण गर्दै त्यस्ता भाषाहरुको लिपि, लेखन, व्याकरणको प्रकाशन गर्ने निति अबलम्बन गरीनेछ।
४. गाउँपालिका भित्र आयोजना हुने विभिन्न जात्रा, मेला महोत्सवहरुमा परम्परागत भेष-भुषा, कला साहित्य, संस्कृति, संगीत, देवगाथा जस्तै: झोणो, फाग लगायतका झाक्री हरुको प्रर्वद्धन गर्ने नीति अबलम्बन गरीनेछ।

ग. युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. खेलकुदको विकास गर्न विभिन्न खेलहरुका लागि खेलकुद मैदान लगायतका खेल पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार गरिनेछ।
२. विषयगत खेल पुरस्कार राशीहरु स्थापना तथा दिगो व्यवस्थापन गर्दै जाने नीति लिइनेछ।
३. विभिन्न किसिमका दुर्व्यसनमा परेका युवाहरुलाई निरोधात्मक, प्रवर्द्धनात्मक र उपचारात्मक कार्यक्रमहरु मार्फत दुर्व्यसन मुक्त गराई समाजमा पुनःस्थापनाको प्रबन्ध मिलाइनेछ।
४. वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका युवाहरुले आर्जन गरेको ज्ञान र सिप सदुपयोग गर्दै स्वरोजगार र उद्यमशीलता विकासका लागि गाउँपालिकाको स्थानीय आर्थिक विकास योजना अन्तरगत समावेश भएका नव प्रवर्तनशील, लगायतका प्रोत्साहन मुखी कार्यक्रम संग आवध्द गरिनेछ।
५. युवा स्वरोजगार र लघु उधम विकासका कार्यक्रमहरु मार्फत युवालाई **"विदेश हैन बिजनेस"** भन्ने भावना जागृत तुल्याई स्वरोजगार उन्मुख गराइनेछ।

६. युवा बेरोजगारी न्यूनीकरणका लागि [illegible] तथा [illegible] सम्बन्धमा र [illegible] तथा [illegible] कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
७. "एक वडा, एक खेल तथा व्यायामशाला" को नीति लिई युवाहरूलाई प्रतिभाको अवसर मिलाइनेछ।
८. प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम/रोजगार सेवा केन्द्र मार्फत तथा लघु उद्यम विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सिलाई, बुनाई र [illegible] इलेक्ट्रिकल सामग्री मर्मत, प्लम्बिङ तथा इलेक्ट्रिसियन, ब्युटि पार्लर, [illegible], व्यावसायिक [illegible] तथा [illegible] सम्बन्धी तालिमहरू प्रदान गर्ने गरी [illegible] सञ्चालन गरिनेछ।
९. नगरपालिकाको [illegible] सम्म [illegible] तथा [illegible] क्रिकेट कप, [illegible] र [illegible] स्तरीय खेलकुद प्रतियोगिताको आयोजना गर्न सहकार्य र सहयोग गरिनेछ।
१०. युवाहरूको विकास सहभागिताका लागि युवा परिषद् को स्थापना गरिनेछ।

लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

१. लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्दै लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ।
२. महिला, बालबालिका, अल्पसंख्यक, भूमिहिन, अति गरिब, सिमान्तकृत समुदाय र सामाजिक बहिष्करणमा परेका वर्गको लागि उत्थानशील कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ।
३. ऐतिहासिक कालदेखि दलित तथा शील्पी समुदायले, जीविका निर्वाहको रुपमा अपनाइ आएका परम्परागत पेशालाई व्यवसायिक उद्यमको रुपमा विकास गर्न सिपमूलक तालिम र पुँजि लगानी सहयोग गरिनेछ।
४. विकासका कार्यक्रमहरूमा टोल विकास संस्थाहरूलाई प्रभावकारी रुपमा सहभागी गराइनेछ, साथै परिचालन गरिनेछ।
५. जेष्ठ नागरिक परिचयपत्र वडाहरूबाट नै उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ।

६. हिंसा पिडित महिला तथा बालबालिकाको लागि एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना गरिनेछ।

७. महिला उद्यमशीलता विकासका लागि महिलाद्वारा प्रवर्द्धित व्यवसायमा निश्चित प्रतिशत कर छुटको व्यवस्था गरिनेछ।

८. गर्भवती महिलाहरुको लागि आमा सुरक्षा कार्यक्रम र नवजात शिशुको लागि पोषण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

९. गाउँपालिका तथा वडास्तरीय बाल क्लब संजाललाई प्रभावकारी रुपमा परिचालन गरिनेछ।

१०. हरेक वडामा एउटा बाल उद्यान निर्माण का लागी सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।

११. बालविकास केन्द्रहरुको भौतिक पूर्वाधार स्तरोन्नति गरिनेछ।

१२. सामाजिक सुरक्षा तथा व्यक्तिगत घटना दर्ताको सम्बन्धमा वित्तीय साक्षरता, सामाजिक सुरक्षा प्राप्तिको प्रक्रिया तथा त्यसको उपभोग लगायतका वियषमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछन् ।

१३. सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त अनुदानमा सञ्चालित सामाजिक सुरक्षा तथा व्यक्तिगत घटना दर्ता सुदृढीकरण आयोजनाका लागि आवश्यक थप बजेटको व्यवस्था गरी प्रभावकारी रुपमा लागु गरिने नीति अवलम्बन गरिने छ ।

१४. मालिकार्जुन गाउँपालिका भित्रका ६०-६८ बर्ष उमेर समुहका एकल (विदुर) पुरुषहरु तथा आमवुबा दुबै गुमाएका अनाथ बावबालिकाहरुलाई गाउँपालिकाबाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्रदान गर्न कानून बनाई लागू गरिनेछ । बालश्रम, बालविवाह न्यूनीकरण तथा असहाय बालबालिकाको संरक्षण गर्ने नीति लिइनेछ ।

१५. **"उपाध्यक्ष बालवालिका शिक्षा संरक्षण"** कार्यक्रम मार्फत बालबालिकाहरुको शैक्षिक सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वास्तविक तथ्यांङ्क संकलन गरी विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय तथा संस्थाहरूको सहयोगमा सहयोगी

उपकरणहरु, संभाव्य सीप तथा स्वास्थ्य उपचारका साथै समुदायमा आधारित पुर्नस्थापना गृह निर्माण कार्य अगाडि बढाउन पहल गरिने छ।

१७. मालिकार्जुन गाउँपालिकामा बाल विवाह अन्त्यका लागि स्थानीय रणनीति, २०७६ जारी भई २०८१ सालभित्र मालिकार्जुन गाउँपालिकालाई पूर्ण बाल विवाह मुक्त गाउँपालिका घोषणा अभियानलाई प्रभावकारी रुपमा अगाडी बढाइने नीति लिईनेछ।

१८. बाल-विवाह, बहुविवाह, जातीय छुवाछूत, अनमेल विवाह, सामाजिक कु–संस्कार र अन्धविश्वासको अन्त्य गर्न विभिन्न जनचेतनामूलक समाज सुधारका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछन्। मालिकार्जुन गाउँपालिकालाई समतामुलक सवैखाले विभेद छुवाछूत मुक्त गाउँपालिका बनाउने नीति अङ्गिकार गरिनेछ ।

१९. अपाङ्गता सहायता कोषको स्थापना गरि असहाय विपन्न अपाङ्ग व्यक्तिहरुको संरक्षण गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ।

२०. महिला सशक्तीकरण तथा उनीहरुको क्षमता विकास गरि उनीहरुलाई आत्म निर्भर बनाउन विभिन्न किसिमका तालिमहरु सञ्चालन गरिने छ।

२१. बालविवाह, मानव बेचविखन तथा ओसारपसार लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धी विभिन्न किसिमका चेतना मूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ।

८. स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

१. नागरिकको पहुँच सुनिश्चित हुने गरी गाउँपालिका क्षेत्र भित्र चिकित्सकीय र प्रयोगशाला सेवा तथा अनुसन्धानात्मक कार्यहरू सञ्चालन गर्न आधारभुत अस्पताल, आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना तथा स्तरोन्नती गरी रोकथाम, निदान, उपचार र पुनर्स्थापन सेवालाइ सहज र नियमित वनाइनेछ।

२. पालिका स्तरमा मृत्युवरण पश्चात शव व्यवस्थापनका लागी भौगोलिक समस्यालाई मध्यनजर गर्दै शब बाहन संचालनमा ल्याउने निति अवलम्बन गरिनेछ।

३. दिर्घरोगी तथा प्राणघातक रोग (मुटु, मृगौला, क्यान्सर,पक्षघात, नसा) लागेका व्यक्तिको उपचारका लागि आर्थिक सहायता उपलब्ध गराउने, पालिकाका सबै नागरिकको स्वास्थ्य सुधारको लागि प्रत्येक घर सबै बस्तीमा नियमित रुपमा

घरदैलोमा डाक्टर सहीतको घरदैलो अभियान सञ्चालन गर्ने, सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्तरोन्नती गरी सुविधा सम्पन्न उपकरण जडान गर्दै दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था गर्ने, अत्यावश्यक औषधिको नियमित आपूर्ति गर्ने साथै सबै नागरिकलाई स्वास्थ्य बीमामा सहभागी गराउँदै कमजोर आर्थिक अवस्थाका व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकलाई निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिनेछ।

४. पुर्ण संस्थागत सुत्केरी अभियान र शुन्य कुपोषणका लागि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिनु को साथै संघ र प्रदेश सरकारसंगको समन्वयमा गर्भवती महिलाको गर्भावस्थाको निःशुल्क परीक्षण पर्न ग्रामीण अल्ट्रासाउण्ड कार्यक्रम विस्तार गरिनेछ।

५. महिलाको पाठेघरको मुखको क्यान्सर, स्तन क्यान्सर, आङ खस्ने, मुटु, कलेजो, मृगौला सम्बन्धी रोगको पहिचान एवम् निदान गर्न वडा स्तरमा विशेषज्ञ सहितको स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन लाइ निरन्तरता दीइनेछ।

६. स्वस्थ्य जीवन शैली अवलम्बनको माध्यमबाट सर्ने तथा नसर्ने रोगको रोकथाम तथा न्युनीकरण गर्न आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाको पहुचबाट टाढा रहेका वडा तथा विध्यालयहरुमा आयुर्वेद तथा योग शिक्षा कार्यक्रमलाई निरन्तरता तथा वडाहरुमा योग शिविर तथा नागरिक आरोग्य कार्यक्रम लगायत शिविर संचालनलाई आगामी आ.व.मा पनी निरन्तरता दिइने छ।

७. यस मालिकार्जुन गाउँपालिका भित्र रहेका टुहुरा वालवालिका तथा अति विपन्न एकल महिला र गर्भवती सुत्केरी महिलाहरुका लागि निशुल्क रुपमा एम्वुलेन्स सेवा दिने ब्यवस्था मिलाईने छ।

८. दिगो पोषण सुरक्षाका लागि **"एक घर एक करेशावारी ,वाह्रै महिना घरमै हरियो तरकारी "** कार्यक्रम लागु गर्न पहल गरिने छ।

९. एकिकृत पोषण पाठशाला सञ्चालन गरिने छ।

१०. **"पशुपंक्षी पालौ कुपोषणलाई फालौ"** अभियान सञ्चालन गरिने छ।

११. सामुदायिक विद्यालयहरुमा विद्यार्थी तथा कर्मचारीहरुको ६/६ महिना मा स्वास्थ परिक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१२. बर्थिङ्ग सेन्टर र स्वास्थ क्लिनिकहरुको सेवालाइको स्तरोन्नति गर्ने क्रममा प्रयोगशाला सहितको सेवा उपलब्ध गराउने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

१३. आर्थिक रुपमा अति विपन्न गाउँपालिका वासीहरुको स्वास्थ जाँच र उपचारका लागि निजहरुलाई अस्पताल ल्याउन-लैजान एम्बुलेन्स सेवालाई प्रभावकारी बनाउन **"एम्बुलेन्स व्यवस्थापन कोष"** स्थापना गरिनेछ।

१४. अर्गानिक खेतिको विस्तार र तरकारी तथा खाद्यान्नमा विषादीको उचित व्यवस्थापन गर्न विशेष व्यवस्था गरिनेछ।

१५. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र हुने परम्परागत औषधीजन्य वनस्पतिको संरक्षण, खेति प्रवर्द्धन र प्रशोधनका कार्यहरु संचालन गरिनेछ।

१६. महिला स्वयंसेविकाहरुको दक्षता विकास तालिम उपलब्ध गराई उनीहरुको सेवालाई प्रभावकारी तुल्याइनेछ।

१७. स्वास्थ्य संस्थाहरुको प्रभावकारी सेवा विस्तारका लागि सार्वजनिक संस्था निजी क्षेत्र र गैरसरकारी संस्थाहरुसँग सहकार्यको नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ।

१८. सीमान्तकृत, गरीव तथा पछाडी परेका जनसमुदायहरुलाई निःशुल्क स्वास्थ्य बीमा गरिनेछ।

१९. स्वास्थ्य चौकीहरुमा ल्याब सेवा सञ्चालनका लागि विशेष व्यवस्था गरिनेछ।

२. आर्थिक विकास सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमः

२.१ स्थानीय आर्थिक विकासलाइ योजनावद्ध रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ। यस अन्तरगत स्थानीय प्रतिस्पर्धी वस्तु वा सेवाको सहभागितामूलक पहिचान गरी ती वस्तु वा सेवाहरूको समग्र मुल्य श्रृङ्खला (उत्पादन देखि बजारीकरण सम्म) मा गाउँपालिका, निजीक्षेत्र, र सहकारी (समुदाय) समेतको सहकार्यमा स्थानीय आर्थिक विकासका योजना अन्तरगतका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछन।

२.२ उल्लिखित बमोजिम स्थानीय आर्थिक विकासका सम्भावनाहरूको पहिचान र व्यावसायिक परिचालनका लागि गाउँपालिकाले विशेष पहल गर्नेछ। यसका लागि स्थानीय तहमा व्यावसायिक वातावरणको विकास गर्न गाउँपालिकाले नीजिक्षेत्र, सार्वजनिक क्षेत्र र सहकारी (समुदाय समेत) को सहभागिता रहने गरी एक स्थानीय **"आर्थिक विकास सम्वाद मञ्च"** गठन गर्ने निति अवलम्बन गरिनेछ।

२.३ नव प्रवर्तन र उद्यमशीलता प्रवर्धन गर्न **स्टार्ट अप इकोसिष्टमको** विकास गर्न उद्यमशाला सञ्चालन गरिनेछ । यस अन्तरगत स्थानीय आर्थिक विकास पूर्वाधार निर्माण, आर्थिक सशक्तिकरण तथा वित्तिय साक्षरता सहितको सीप विकास, उद्यमशीलता विकास तथा नव उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र विशिष्टिकृत वस्तुको उत्पादन तथा वजारीकरण समेटिनेछन ।

क. उद्योग, पर्यटन तथा रोजगार सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

१. औद्योगिक तथा व्यावसायिक विकासका लागि उद्योग वाणिज्य संघ सँग साझेदारीको नीति लिइनेछ।औधोगिक प्रदर्शनी स्थलको सम्भाव्यता अध्ययन गरी निर्माण कार्य अगाडी बढाइनेछ।

२. उद्योग व्यवसाय दर्ता, नविकरण, स्थानान्तरण तथा नामसारी जस्ता प्रशासनिक प्रकृयालाई सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी सरलीकरण र प्रभावकारी बनाइनेछ ।

३. लगानी मैत्री नीति तथा औधोगिक पूर्वाधार सुदृढीकरण गर्दै उद्योग तथा पर्यटनको विकासको नीति लिइनेछ।

४. वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त रेमिटेन्सको ब्यावसायिक तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा लगानी गर्ने वातावरण निर्माण गर्न विशेष पहल गरिनेछ।

५. सम्पूर्ण स्वदेशी कच्चा पदार्थ उत्पादन गर्ने साना तथा मझौला उद्योगहरुलाई उत्पादन स्थलसम्म सडक पूर्वाधार तथा विद्युतिकरणको पहुँच पुराइनेछ।

६. गाउँपालिका स्तरमा एक उद्योग ग्राम स्थापना गरी स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने कच्चा पदार्थको प्रशोधनमा सहयोग गरिनेछ ।

७. परम्परागत उत्पादनहरु पारो विन्ना, डोको डालो, नाम्ला डोरी, दुना टपरी, आरन आदिलाई निरन्तरता दिई तिनको संरक्षण प्रर्वद्धनको लागि सीप सिकेर स्रोत साधनको अभावमा बसिरहेका व्यक्तिहरु लाई रोडहेडमा व्यवसाय सञ्चालन गर्न उचित सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

८. उद्यमीहरुको उत्पादनलाई वजारीकरण गर्नका लागि स्थानीय स्तरमा आयोजना हुने मेला महोत्सवहरुमा प्रदर्शनीका लागि सहयोग गरिनेछ ।

९. गाउँपालिका भित्रका उद्यमीहरुले उत्पादन गरेको बस्तुको ग्रेडिङ, लेवलिङ, प्याकेजिङ, ब्रान्डीङका लागि विभिन्न साँझेदार संस्थाहरुसंग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ ।

१०. लघु उद्यम बिकास कार्यक्रम निर्देशिका २०७७ अनुसार सचालनमा रहेको गरिवी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम एउटा सफल कार्यक्रम भएकोले २०८२ साल सम्म यस कार्यक्रमलाई गाउँपालिकामा आन्तरिकरण गरि थप कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

११. उद्यमी परिचय पत्र बितरण तथा सफल उद्यमी हरु लाइ पुरुस्कार दिइ उद्यमी हरु लाइ उद्यम गर्न थप हौसल्ला प्रदान गरिने छ ।

१२. बेरोजगार युवा तथा लक्षित बर्ग हरुलाइ उद्यम बिकासको माध्यम बाट रोजगारी सिर्जना गर्नको लागि गाउपालिकामा ''**स्वरोजगार विकास कोष**'' को निर्माण गरिने छ ।

१३. मालिकार्जुन गाउँपालिका भित्र रहेका सामुदायिक वन हरूको क्षमता अभिबृद्धि गर्नको लागि तालिम गोष्ठि तथा भ्रमण जस्ता कार्यक्रम हरू संचालन गरिने छन ।

१४. मालिकार्जुन गाउँपलिका अन्तर्गतका कर्मचारी र बिध्यार्थि हरु लाइ लक्षित गरि एउटा गार्मेन्ट स्थापना गरि कर्मचारी र बिध्यार्थि हरूका पोषाक स्विटर तथा झोला र अन्य कपडा हरु उत्पादन गरि अति गरीब परिवारका बिध्यार्थि हरु लाइ सुपथ मुल्यमा बिक्रि वितरणका लागी नितिगत रुपमा कार्यक्रम संचालन गरिने छ।

१५. मालिकार्जुन गाउँपालिका भित्र रहेका सक्रिय तथा निस्कृय उद्यमिहरुको लगत तयार गरि उद्यीहरुको प्रोफाइल तयार गरि वास्तबिक उद्यमी छनौट गरि बैधानिक रुपमा दर्ता भएका उद्योग स्थापना गरि रहेका उद्यमी हरुका लागि गाउँपालिका बाट साझेदारि कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

१६. विभिन्न किसिमको सीप सिकेका तथा रोजगारीको खोजिमा रहेका व्यक्तिहरुमा रहेको सीप र ज्ञानको विवरण समेत रोजगार सूचना केन्द्रमा अध्यावधिक गरी त्यस्तो जनशक्तिलाई उपलब्ध हुने निर्माण, सेवा, व्यवसाय,

उद्योग, सहकारी, कृषि लगायतका क्षेत्रमा रोजगारदातासँग समन्वय गरी रोजगारी प्रदान गर्न सहजीकरण गर्ने नीति लिईनेछ ।

१७. पर्यटन मार्फत आर्थिक समृद्धि हासिल गर्न गाउँपालिकाको पर्यटन गुरुयोजना तर्जुमा गरी सोही आधारमा पर्यटन पूर्वाधार विस्तार र पर्यटन विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ।

१८. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरु जोडने जस्तै: शिखर धाम पदमार्ग, हुनैनाथ पदमार्ग लगायत अन्य धार्मिक धरोहरहरुको संजाल निर्माण कार्यलाइ निरन्तरता दिइनेछ।

१९. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका धार्मीक स्थलहरुमा धार्मिक भ्रमण सप्ताह को आयोजना गरी धार्मीक आस्थाका धरोहरहरुको प्रचार प्रसारका साथै आन्तरीक तथा बाह्य पर्यटन प्रर्वद्नमा जोड दिइनेछ।

२०. विभिन्न जात जातिहरुको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक पहिचान अवगत गराउन पर्यटकहरुलाई होमस्टेसहित स्थानीय अर्गानिक तरकारी तथा अन्य खाद्य उत्पादन पाहुनाको रुपमा राख्न होम स्टे वस्ती निर्माण का लागी प्रस्तावना का आधारमा छनौट गरिनेछ।

२१. मुख्य स्थान चोक र गाउँपालिका र वडाको प्रवेशद्वारहरुमा पर्यटकीय क्षेत्रको परिचय सहित पर्यटक आकर्षण गर्न डिजिटल डिस्प्ले/विलवोर्ड राखिनेछ।

२२. अन्तर गाउँपालिका/नगरपालिका सम्बन्ध प्रवर्द्धन गर्दै अन्य स्थानीय तहहरुका असल अभ्यासलाई अनुसरण गरी पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न थप राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गाउँपालिका/नगरपालिकाहरुसँग भगिनी सम्बन्ध विस्तार गरिनेछ।

२३. वडा नं. ६ मा रहेको ऐतिहासिक उकू श्रीमहलको पुर्ननिर्माण गर्न पुरातत्व विभाग संगको सहकार्यमा उत्खनन् कार्य गरी पुननिर्माण गरिनेछ ।

२४. परम्परा देखि चल्दै आएका तथा लोपोन्मुख रीतिरिवाज, भेषभुषा, सस्कृति, पुरातात्त्विक महत्वका सामग्रीहरू संकलन, सम्वर्द्धन एवं जगेर्ना गर्न गाउँपालिका स्तरमा संघ संस्था तथा निजी क्षेत्र सँगको सहकार्यमा एउटा संग्रहालय स्थापना गर्न पहल गरीनेछ ।

२५. पर्यटकीय सम्भावना रहेका धार्मिक एवम पर्यटकीय स्थलहरुको प्रचार प्रसार गरी आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको आगमन बढाउने तथा राष्ट्रियधाम श्री शैल्य

मालिकार्जुनको विकासका लागि मालिकार्जुन विकास क्षेत्र स्थापना गर्दै धर्मावलम्वीहरुको आवतजावतमा सहजता ल्याउन शिखर धाम सम्म जाने आरामदायी पैदल मार्ग निर्माण गरिनेछ।

२६. पर्यटन पर्वद्धन गर्ने निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरी होटेल, रेस्टुरेन्ट, होमस्टे, पदमार्ग लगायतका क्षेत्रको विकास गरिनेछ।

२७. यस गाउँपालिका भित्र रहेका सवै मठ मन्दिरहरु एवं धार्मिक शक्ति पिठहरुको लागत तथा अभिलेख राखिनुका साथै तिनको संरक्षण र सम्वर्द्धनका लागि उचित व्यवस्थापन गरिनेछ।

२८. मालिकार्जुन गाउँपालिकालाई **धार्मिक पर्यटकीय गाउँपालिका** घोषणा गर्दै राष्ट्रिय स्तरको पर्यटकीय क्षेत्र घोषणा गराउन पहल गर्ने नीति लिइनेछ।

२९. मालिकार्जुन गाउँपालिका को पहिचान सांस्कृतिक विराशत हरु झोडो,फाग,सगुन,ढुस्को,अठवालि,ठाडो खेल, चैताली,भाड तथा अन्य शुभ कार्यमा गाईने सगुन,कथा किम्वदन्ति,विभिन्न देवि देवताको जनश्रुति आदि संस्कृति एवं अन्य अमूल्य निधीहरुको अध्ययन,अनुसन्धान, साथै विध्यालयको स्थानिय पाठयक्रममा समावेश गरी सम्वर्द्धन संरक्षण र प्रवर्द्धन मा जोड दीइनेछ।

३०. यस गाउँपालिका भित्रका मठमन्दिरहरूमा मन्दिर व्यवस्थापन समिति गठन गरी मन्दिरको आम्दानीलाई व्यवस्थित लगत राख्ने नीति अङ्गीकार गरिनेछ।

३१. यस क्षेत्रकै सबै भन्दा अग्लो ठाउँ मालिकार्जुन गाउँपालिकाको न्वालपानी दमौरामा नागरिक आरोग्य केन्द्र, पार्कआदिको व्यवस्थापन गरी पर्यटकहरुलाई आकर्षण गर्ने नीति अगाडी बढाइने छ।

३२. संङ्घीय सरकारको अनुदानबाट सञ्चालित प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमलाई गाउँपालिकाले पनि अपनत्व लिई गाउँपालिकाको परिवेश अनुसार प्रभावकारी रुपमा लागु गरिने नीति अवलम्बन गरिनेछ।

३३. गाउँपालिका भित्रका बेरोजगारीको अवस्था र रोजगारमा सम्भावनाको वास्तविकता पत्ता लगाउन रोजगार नक्साकंन कार्य अघि बढाइनेछ।

३४. आ.व. २०८०/०८१ देखि प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमलाई अझ प्रभावकारी रुपमा अगाडी बढाउन सामुदायिक आयोजनामा पालिकाको लागत साझेदारी कायम गरिनेछ।वडा तहमा समेत लागत साझेदारी कायम गरी छनौट गरीइएका

भौतिक पुर्वाधारलाइ प्राथमिकताका साथ छनौट गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । त्यस्तै पालिका स्तरीय र वडा स्तरीय आयोजनामा समेत रोजगार सेवा केन्द्र मार्फत श्रमिकको आपुर्ति गरिनेछ। यस्तो साझेदारीमा आवश्यक कार्यविधी बनाएर श्रमिकको ज्याला खर्च प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम मार्फत र अन्य निर्माण सामग्री तर्फ को खर्च पालिका तथा वडा स्तरबाट योगदान हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

३५. स्थानिय स्तरमा रोजगारीको प्रवर्द्धनका लागी सार्वजनिक निर्माण कार्यहरुमा सम्भव भए सम्म श्रममुलक प्रविधिको प्रयोग गरी रोजगारी सिर्जनामा जोड दिइनेछ । बेरोजगार व्यक्तिहरुको तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषण गरी रोजगार सुचना व्यवस्थापन प्रणलीमा बेरोजगारको सूची अद्यावधिक र व्यवस्थित गरिनेछ ।

३६. दक्ष तथा सक्षम जनशक्तिको विकास गरी आन्तरिक रोजगारीको प्रवर्दन गर्न आवश्यक सिपमुलक क्षेत्र पहिचान गरि बेरोजगार व्यक्तिलाई तालिम दिई स्वरोजगार बन्न उत्प्रेरित गरिनेछ ।

३७. कुनै पनि काम ठुलो या सानो हुदैन भन्ने भावनाको जागृति गराई नेपाल सरकारको नीति **"श्रमको सम्मान, राष्ट्रको अभियान"** अन्तर्गत कामको सम्मान गर्ने परिपाटीको निर्माण गर्दै स्वरोजगार उन्मुख जिवनशैली, उपर्युक्त पारिश्रमिक र सामाजिक संरक्षण सहितको थप व्यवस्थापन मालिकार्जुन गाउँपालिकाको नीति हुनेछ ।

ख. कृषि तथा पशुपंक्षी सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. उच्च मुल्यका फलफुल, तरकारी तथा अन्नबालीहरुको पकेट क्षेत्रहरु पहिचान गरी सघन कृषि क्षेत्र निर्धारण गरी ती स्थानहरुमा ब्यावसायिक कृषि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

२. रैथाने बालीहरुको विउ संरक्षण, खेती विस्तार र बजारीकरणको लागि विशेष प्रबन्ध मिलाइनेछ। साथै उत्पदानमा आधारीत अनुदान कार्यक्रमलाइ अगाढी वढाउने निति अबलम्बन गरीनेछ।

३. कृषि [illegible] [illegible] कृषि [illegible] [illegible] गरिनेछ।

४. [illegible] गरिनेछ।

५. [illegible] (Buy back Guarantee) गरिनेछ।

६. [illegible] कृषि [illegible] कृषि [illegible] गरिनेछ।

७. [illegible]

८. [illegible] गरिनेछ।

९. [illegible] कृषि [illegible] गरिनेछ।

१०. [illegible] गरिनेछ।

११. [illegible] कृषि [illegible] कृषि [illegible]

उत्पादनका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने मागमा आधारित अनुदान सहित परामर्श सेवा उपलब्ध गराइनेछ।

१२. कृषिजन्य वस्तुको उत्पादन वृद्धि गर्न किसानले भोग्नुपरेका समस्याहरुको समाधान गर्नका लागि "एक वडा एक प्राविधिक" जनशक्तिको व्यवस्थापनलाइ निरन्तरता दीइनेछ।

१३. बालीको सुरक्षाको लागि कृषि बीमामा सबै किसान समेटदै व्यवसायिक रुपमा कृषिमा लगानी गरिरहेका किसानहरुलाई कृषि कर्जाको उपलब्धतामा सहजता ल्याई युवाहरुलाई कृषि उत्पादनमा लाग्न उत्प्रेरित गर्ने कार्यक्रम लागू गरिनेछ।

१४. मासुजन्य वस्तुको उत्पादन आत्मनिर्भर बनाउन भेडा, बाख्रा, कुखुरा, बंगुर र अन्य पशुपन्छी पालन जस्ता व्यवसायमा अनुदान दिइनेछ।

१५. सम्भाव्यताका आधारमा बाली विशेषका पकेट क्षेत्रहरू निर्धारण गरी सोही अनुसार आधुनिक एवम् बैज्ञानिक तरिकाको खाद्यान्न,तरकारी,दूध,फलफूल,मसलावाली, नगदे वाली,च्याउ,माछापालन, पशुपन्छी र मौरीपालन जस्ता कृषि तथा पशुपालन कार्यक्रमहरूलाई व्यवसायीकरण गर्न कृषि समूह, कृषि सहकारी र व्यक्तिगत फर्महरूलाई प्रोत्साहन दिइनेछ।

१६. गाउँपालिका स्तरमा ३ जना उत्कृष्ट कृषकहरुलाई बर्ष उत्कृष्ट पुरस्कार प्रदान गरिनेछ।

१७. मालिकार्जुन गाउँपालिकाको अर्गानिक कृषि विकास गुरुयोजना तयार गरी समग्र कृषि क्षेत्रको विकासलाई अगाडि बढाउन **"आलीदेखि थालीसम्म"** कार्यक्रम लागू गरिनेछ।

१८. जलवायु र जमिनको सम्भाब्यताको आधारमा"एक गाउँ एक उत्पादन नीति"अवलम्बन गरिनेछ।

१९. पशु स्वास्थ्य सेवामा विस्तार, नश्ल सुधार,कृत्रिम गर्भाधान,पशुआहारमा सुधार र पशु स्वास्थ्य सेवाको लागि प्राविधिक जनशक्तिको परिचालन मार्फत मालिकार्जुन गाउँपालिकालाई पशुपालन क्षेत्रको रूपमा विकास गरी मासु तथा दूधको लागि आत्मनिर्भरता तर्फ उन्मुख एवं प्रोत्साहन गरिनेछ।

२०. कृषि तथा पशुपालन व्यवसायलाई प्रभावकारी बनाउन कृषि गाउँघर क्लिनिक तथा पशु स्वास्थ्य शिविरहरू नियमित रुपमा संचालन गरिनेछ ।

२१. मालिकार्जुन गाउँपालिका मा उत्पादन हुने महलाई मालिकार्जुनको पहिचान हुने गरि लेबलिङ–प्याकेजिङ गरि निकासी गर्न उद्यमीहरू लाई प्रोत्साहन गर्ने नीति लिईनेछ ।

२२. प्रत्येक सेवा केन्द्रमा १/१ जना कृषि र पशु स्वास्थ्य प्राविधिकहरूको व्यवस्था गरीवाली तथा पशु सम्बन्धी रोग निदानका साथै आधुनिक कृषि पाठ-शाला तथा सामुदायिक ज्ञान केन्द्र संचालन गरिने छ । जसको लागि कृषि समुहहरुसँग साँझेदारी गरिनेछ ।

२३. किसान परिचय पत्र कार्यक्रममा छुटेका कृषकहरुलाई लाई समेत यस कार्यक्रममा जोडी किसान परिचय पत्र वितरण को कामको निरन्तरता दिइनेछ ।

२४. सार्वजनिक वनक्षेत्र, सडक तथा राजमार्गको किनारामा फलफुल र अन्य विरुवा रोपण कार्य गर्ने र संरक्षण गर्ने कार्यक्रम अभियानका रुपमा संचालनमा ल्याइने छ ।

२५. <u>**मेरो वालक मेरो वृक्ष**</u> कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइने छ । जसमा एक बच्चा एक फलफुल विरुवा रोपण गर्न विरुवामा अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

२६. कृषि व्यवसाय लाई सजिलो र कम समयमा वढी कार्य गर्न आधुनिक उपकरणहरु जस्तै मिनि टिलर,पावर टिलर,थ्रेसर, मकै छोडाउने मेसिन,मेटलविन र पोलिहाउस आदी मा अनुदान दिइने छ ।

२७. कृषकको खेतवारीको माटो परिक्षण गराउन माटो जाचँ शिविर संचालन गरिने छ ।

२८. मालिकार्जुन गाउँपालिका लाई दलहन वालीमा आत्मनिर्भर गराउन विभिन्न सरोकारवाला बिकायहरुको साझेदारी एवंम आपसि समझदारीमा उत्पादन र वजारीकरणमा प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

२९. यस मालिकार्जुन गाउँपालिका अन्तर्गतका अगुवा कृषकहरुलाई वाहय जिल्ला भ्रमणमा विभिन्न कृषि फर्महरुको अनुगमन गराई नविनतम कृषि पेसा प्रति आकर्षित गराइने छ ।

३०. पशुपन्छिमा फैलिने विभिन्न रोगहरूको उपचारका लागी सेवाको विस्तार गर्न पशु स्वास्थ्य सेवा गाउँ घर क्लिनिक कार्यक्रम तथा शिविर सेवा सबै वडा कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूको समन्वय तथा साझेदारीमा कार्यक्रम संन्चालन गरिनेछ।

३१. पशु आहारामा सुधार गर्न उत्पादन लागत कम गराउन मिलिरल ब्लक को प्रयोग र स्थानिय स्तरमा दाना साइलेज बनाउने कार्यक्रमको तालिम संन्चालन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।

३२. कृषकलाइ सस्तो व्याजमा कृषी ऋण उपलब्ध गराउन सक्रिय पशुपन्छी पालक समुहहरूको साझेदारीमा कृषी ऋण कोष स्थापना गरी व्यसाय गर्न चाहाने कृषकहरूलाई सस्तो व्याज दरमा परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

३३. पशुपन्छी मृत्युदर न्युन तथा रोग पहिचान गरी निदान गर्न कृषकको पशुधन सुरक्षा गर्न, उपचार तथा प्रयोगशाला निर्माण गरी प्रयोगशाला सेवा लाई प्रभावकारी बनाईनेछ।

३४. पशु स्वस्थ्य तथा अन्य पशुसेवा को कार्यक्रम हरुलाई सबै को पहुँचमा पुगाउन आवश्यक कार्यक्रम हरु जनचेतना मुलक कार्यक्रम संन्चालन गरिनेछ।

३५. पशुपन्छी बाट मानव स्वास्थ्यमा पर्ने असरलाई मध्य नजर गर्दै बिभिन्न जनचेतना मुलक कार्यक्रम कृषक को दैनिकी बनाउन यान्त्रीकिकरण कार्यक्रम तर्जुमा गरिने छ।

३६. पशुपालन व्यवसाय लाई उत्पादनशील तथा नश्ल सुधारका लागी उन्नत पशुपालन तथा कृतिम गरभाधान कार्यक्रम संन्चालन गरी प्रभावकारी ढंग बाट निरन्तरता दिइने छ।

३७. पशु नश्ल सुधार अनतर्गत भैँसी प्रवद्न लाई प्राथमिकतामा राखी बाँजो रहेको तथा कबुलुनियती वन मार्फत घाँस खेती कार्यक्रम लागु गरी घाँस फर्म को स्थापना गर्न पहल गरिनेछ।

३८. स्वस्थ पशु स्वस्थ उत्पादन भन्ने उदेश्य का साथ प्रत्येक वडामा पशु स्वास्थ्य शिविर तथा आवश्यक औषधी को व्यवस्था गरिनेछ।

३९. गोठ सुधार तथा आधुनिक खोर निर्माण कार्यक्रम संन्चालन गरी अवलम्बन गरिनेछ।

४०. ग्रामिण क्षेत्रमा उत्पादित दुध लाइ बजार क्षेत्रमा पुर्याइ दुग्ध व्यवसायलाई ग्रामिण क्षेत्रमा गरिबी निवारण गर्ने प्रमुख आधारको रुपमा विकासित गर्दै लगिने छ।

४१. कृषक सेन्टर स्थापना गरी कृषकको गोठ खोर मा प्राविधिक सेवा तथा परामर्स सेवा कार्यक्रम संन्चालन गरिने छ।

४२. पशुपन्छी बिमा अनिवार्य गरि बिमा सम्बन्धी कार्यक्रम हरु सचालन गरिनेछन।

४३. बढदै गहिरहेको माहामारी जन्य रोगहरुको प्रकोपलाई मध्य नजर गर्दै आकस्मिक रोग नियन्त्रण का कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

४४. माहामारी जन्य रोगले पशुपन्छी क्षेत्रमा पारेको प्रभावको न्युनिकरण गर्ने किसानहरु लाई प्रोत्साहन गर्ने खालका कार्यक्रम सन्चालन गरिनेछ।

ग. सहकारी सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. सहकारी संस्थाहरुको संस्थागत सुशासन प्रवर्द्धन गर्दै निच्छेपकर्ताहरुको हित संरक्षणका लागि अनुगमनलाई प्रभावकारी तुल्याइनेछ।

२. उत्पादनमूलक सहकारीहरुको स्थापना गरिएमा विँउपूजी लगानीको रुपमा सहयोग उपलब्ध गराइने र वार्षिक उत्पादनका अनुदान दिने नीति लिइने छ।

३. गाउँपालिका भित्र स्थापना हुने कृषि समूह निजी फर्म र सहकारीहरुको दर्ता तथा कार्य क्षेत्र अनुमति जस्ता विषयहरुलाई व्यवस्थित ढंगले अघि बढाइनेछ।

४. सहकारीहरुको माध्यमबाट उत्पादनशिल क्रियाकलापमा संलग्न नागरिकहरुको पूँजि संकलन तथा परिचालन गरी साना तथा स्वरोजगारीका अवसर श्रृजना गरी गरिबी न्यूनिकरण गर्ने योजनालाई निरन्तरता दिइनेछ।

५. सार्वजनिक-निजी, सार्वजनिक सहकार, एवम् सार्वजनिक सामुदायिक साझेदारीमा सम्बन्धी नीति तथा कानुन बनाएर स्थानीय सहकारीहरुको पुर्वाधार प्रवर्द्धन र व्यवसायिक विकास गरिनेछ।

६. बचत तथा ऋण सहकारीका माध्यमवाट उत्पादनमूलक क्षेत्रमा पुँजी परिचालन र वित्तीय पहुँच अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरुमा सहयोग गर्दै एक वडा एक उत्पादन कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ लागु गरिनेछ।

७. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र निस्क्रीय रुपमा रहेका सहकारीहरुको अभिलेखिकरण गरी सक्रीय संचालनका लागी आवश्यक परामर्श सहीतको सेवा र वित्तिय जोखिमको सुनिसश्चचताका नियमित अनुगमन,प्रोत्साहन,दण्ड,जरिवना लगायत खारेजि सम्मका आवश्यक प्रकृयाका लागी पहल गरीनेछ। गरिनेछ।

३. सूचना तथा संचार सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम

१. पत्रकार महासंघको सहकार्यमा स्थानीय सञ्चार गृहहरुको सुदृढिकरण गर्दै संचार सस्था र गाउँपालिकाको सहकार्यमा जनहितकारी सूचनाहरु सम्प्रेषण गर्ने, गाउँपालिका निर्णय तथा सूचनाहरुमा सञ्चार संस्थाहरुको पहुँच बढाई खुल्ला सरकारको नीति लिइनेछ।

२. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका प्रकाशित हुने स्थानीय तथा राष्ट्रिय पत्रपत्रिका, अनलाईन पत्रिकाहरुको व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरु प्रोत्साहीत गरिनेछ।

३. विज्ञापन तथा सूचनामा स्थानीय संचार संस्थाहरुलाई प्राथमिकता दिइनेछ।

४. नागरिकहरुको सूचनाको हकको सम्मान गर्दै गाउँपालिकालाई सूचनामैत्रि बनाइनेछ।

५. डिजिटल नेपाल अभियानको कार्यविधि अनुसार सबै स्वास्थ्य संस्था, विद्यालय, वडा कार्यालय, सहकारी संस्था र सामुदायिक संस्थाहरुमा द्रुत गतिको इन्टरनेट/इन्ट्रानेट जडान गरि गाउँपालिकाबाट उपलब्ध गरिने हरेक सेवालाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्ने प्रणालीको स्थापना गर्ने, सेवा प्रदायकका सबै टावरमा 4G डिभाईस जडान गर्न पहल गरी सेवा सञ्चालनमा ल्याइनेछ।

६. जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, शिक्षकहरु लगायत सरोकारवालाहरु तालिम दिई प्रविधिमैत्री हुन सहयोग गरिनेछ।

७. सम्पूर्ण वडाको विवरण समेट्ने गरी एकिकृत स्थानीय सरकार पाश्वचित्र (iLG Profile) अध्यावधिक गरिरिनेछ।

८. मालिकार्जुन गाउँपालिका मा स्थापना भएका स्थानिय पत्र पत्रिका,रेडियो लगायतका संचार माध्यमहरु स्थापना र क्षमता वृदीका लागी आवश्यक पुर्वाधार निर्माणमा सहयोग गर्ने निति लागु गरीनेछ।

९. कागज रहित गाउँपालिका बनाउन तिर पहल गरिनेछ।

१०. गाउँपालिकाको मुख्य कार्यालयमा डिजिटल सूचना पाटी र डिजिटल नागरीक वडा पत्र जडान गरिनेछ ।

११. गाउँपालिका र वडा कार्यालयमा निरन्तर सम्पर्क र डिजिटल सम्बन्ध स्थापना गर्न आफ्नै डाटा सेन्टर स्थापना गरि इन्टर कनेक्टिभिटी बढाउन सम्बन्धीत निकायमा पहल गरीनेछ।

१२. सूचनाको प्रवाह सहज बनाउनका लागि पदाधिकारी र कर्मचारीहरुका लागि सूचना प्रविधि सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।

१३. अन्तरविषयक क्षेत्र (Cross cutting issues) जस्तै दिगोपन, लैङ्गिक समावेशीकरण, किशोर किशोरी तथा युवा, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सांस्कृतिक विविधता, स्थानीय विषय (Local Content) संग सम्बन्धित विषयहरुमा सूचान प्रविधिको अधिकतम प्रयोग सुनिश्चित गरिनेछ।

१४. सामुदायिक विद्यालयका कम्प्युटर शिक्षक लेखा कर्मचारीहरुलाई कम्प्युटर सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालिमको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१५. सामुदायिक विद्यालयमा ९-१२ मा अध्ययनरत विद्यार्थिहरुलाई सामाजिक संजालको उचित प्रयोग,साइबर अपराध आदी सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१६. गाउँपालिका अन्तर्गतका माध्यमिक विद्यालयहरुमा डिजिटल लाइब्रेरी स्थापना गर्न तर्फ पहल गरिनेछ।

४. न्याय,कानून तथा मानव अधिकार प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. न्यायिक समितिको अधिकार क्षेत्र भित्रका विवादहरुको शीघ्र निरुपण गरी प्रभावकारी न्याय सम्पादन गर्न आवश्यक नीति तथा कानूनहरुको प्रबन्ध मिलाइनेछ ।

२. सभाबाट हालसम्म निर्माण भएका ऐन कानूनहरुलाई संग्रहित गरी स्थानीय कानून संग्रह प्रकाशन गरिनेछ ।

३. मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक नीति तथा कानून तर्जुमा गरी प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ।

४. न्याय सम्पादनको कार्यलाइ थप ब्यवस्थित गर्न यस सम्बन्धी सम्पुर्ण प्रक्रियालाइ डिजिटल जस्टिस सिस्टम तयार गरी लागु गरिनेछ ।

५. गाउँसभामा न्यायिक समितिको वार्षिक प्रतिवेदन पेश तथा अध्यावधिक गरीनेछ।

६.

९. सुशासन सार्वजनिक सेवा तथा क्षमता विकास सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. गाउँपालिका भित्रका नागरिकहरुको गुनासो तथा सेवा सम्बन्धी जिज्ञासा सुन्ने र सो को सम्बोधन जनतासँग अध्यक्ष कार्यक्रम अन्तर्गत मासिक रुपमा एकपटक सामाजिक संजालको माध्यमबाट गर्ने गरी नागरिक गुनासो ब्यवस्थापन प्रणालीमा **"हेल्लो अध्यक्ष कार्यक्रम"** लागु गर्ने नीति अवलम्बन्न गरिनेछ ।

२. आर्थिक तथा प्रशासनिक अनुशासन कायम गर्ने सम्बन्धमा बाँकीको बक्यौता, पेश्की, बेरुजु लगत विवरण अद्यावधिक गरी कडाईका साथ असुल उपर एवम् फछ्यौट गर्ने कार्य अगाडी बढाईनेछ ।

३. प्रत्येक महिनाको आय/व्ययको मास्केवारी गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचनापाटि तथा वेवसाइटमा प्रकाशित गरिनेछ ।

४. गाउँपालिका कार्यालयको मानव संशाधन पर्याप्त नभएका क्षेत्रमा सम्बन्धित विषयका विज्ञहरुलाई सहजकर्ता वा विशेषज्ञको रुपमा प्रयोग गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

५. जनप्रतिनिधिहरु तथा कर्मचारीहरुको सीप तथा क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक तालिम, गोष्ठी तथा अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रमलाई परिणाममुखी बनाईनेछ ।

६. गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सम्पूर्ण सेवा र विकास निर्माणमा हुनसक्ने भ्रष्टाचार, अपारदर्शिता तथा ढिलासुस्तीमा शुन्य सहनशीलताको नीति अख्तियार गरिनेछ । सो कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन प्रत्येक वडा कार्यालयहरु र सार्वजनिक स्थानहरुमा गाउँपालिकाको तर्फबाट सुझाव पेटिकाहरु राखिने छ ।

७. गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने योजना, लेखा, नक्सा, राजश्व लगायत सबै सेवाहरुमा सफ्टवेयर निर्माण गरी कागज विहीन प्रणाली बनाउन विद्युतीय प्रणालीलाई जोड दिईने छ।

८. गाउँपालिकाको काम कारबाहीलाई व्यवस्थित, पारदर्शी तथा सम्पुर्ण नागरिक समक्ष पुर्याउन **"हाम्रो मालिकार्जुन"** नामक मोबाइल एप्स निर्माण गरि वडा पत्रहरु, सूचनाहरु र गाउँपालिका प्रोफाईल आदिको जानकारी प्रदान गर्ने साथै फ्रि-वाईफाई जोन बनाउने नीतिलाई निरन्तरता दिईनेछ।

९. प्रहरी र एम्बुलेन्स , सवारीसाधन हेवि तथा हलुका सवारीचालक कर्मचारीहरुको सेवाको वैज्ञानिक ढंगले संगठन तथा-ब्यवस्थापन सर्वेक्षण अनुसार दरबन्दी बमोजिम स्थायी पदपूर्ति गर्ने नीति लिइनेछ।

१०. आधारभुत वस्तु तथा सेवाको सहज आपूर्ति र गुणस्तर कायम गर्न नियमित रुपमा बजार अनुगमन गर्ने र यस्तो अनुगमनमा उपभोक्ताहरुलाई समेत संलग्न गराइनेछ।

११. गाउँपालिका भित्रका सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गाहरुको मिहिन ढंगले खोज तथा अध्ययन गरी अभिलेख राखी त्यस्ता जग्गाहरुको संरक्षण गरिनेछ।

१२. गाउँपालिका भित्र रहेका असंगठित क्षेत्रका मजदुरहरुको तथ्याङ्क संकलन तथा अभिलेख व्यवस्थापन गरी निजहरुको रोजगार तथा सेवाको सुरक्षा र निजहरुको हित प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

१३. विपन्न र न्यून आय भएका घर परिवार पहिचान भइ परिचयपत्र प्राप्त भएका लक्षित वर्गका लागी लक्षित कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछन।

१४. सार्वजनिक खर्चलाई वैज्ञानिक अनुमान योग्य र नतिजामुखि तुल्याउन मध्यकालिन खर्च संरचना (MTEF) पद्धति प्रयोगमा ल्याइने छ।

१५. गाउँपालिकाबाट हुने सबै खाले भुक्तानी प्रकृया EFT विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली लागु गरिनेछ र वडा हरुमा नै घुम्ती शिविर मार्फत भुक्तानी प्रकृया अवलम्बन गरीनेछ।

१६. संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र अन्य स्थानीय तहहरुसँग आपसी सहकार्य र समन्वयको लागि अन्तर समन्वय तथा सहकार्य नीति तर्जुमा गरिनेछ।

१७ गाउँकार्यपालिका मातहतमा रहेका राष्ट्र सेवक कर्मचारीहरुको वार्षिक कार्यसम्पादन मुल्यांकनका आधारमा उत्कृष्ट कर्मचारीहरुलाइ थप प्रोत्साहान तथा सम्मान गरिने व्यवस्था मिलाइनेछ।

६. वन, वातावारण, जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

क. खानेपानी तथा सरसफाई:

१. खानेपानीको जटिलतम समस्याको तत्कालिन, अल्पकालिन र दिर्घकालिन समाधानका लागि सम्भाव्य स्रोतहरूको खोजी तथा योजना तयार गरी खानेपानीको उत्पादन तथा वितरणको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२. जलाधार संरक्षण कार्यक्रम संचालन गरी गाउँपालिका भित्र रहेका भूमिगत पानीका मूलहरू, जलाधार र सिमसार क्षेत्रहरुको संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्दै ती श्रोतहरुबाट खानेपानी आपूर्तिको प्रबन्ध मिलाइनेछ।

३. विभिन्न खोला, नदी तथा अन्य स्रोतबाट खानेपानीलाई आपूर्ति गर्ने व्यवस्थाको लागि प्राविधिक सम्भाव्यता अध्ययन गरी संघ सरकार र प्रदेश सरकारको सहकार्यमा निर्माण कार्य अघि बढाइनेछ।

४. जल पुनर्भरण योजना र वर्षातको पानी संकलन गर्ने प्रविधिलाई उपयोगमा ल्याउन कार्यप्रारम्भ गरिनेछ।

५. सडक किनारा र सार्वजनिक स्थानहरुलाई हरियाली र सुन्दर तथा सफा राख्ने कार्य गरिनेछ।

६. टोल विकास संस्था र सामाजिक संघ संस्थाहरुसँग फोहोर संकलन तथा व्यवस्थापन कार्यमा सहकार्यको नीति लिइनेछ।

७. प्लाष्टिक जन्य फोहोर नियन्त्रण तथा न्यूनिकरण गर्न प्लाष्टिक झोलाहरुको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्दै लगिने छ।

८. गाउँपालिकाका मुख्य तथा भिडभाँड हुने स्थानहरुमा समुदायको सहकार्यमा उपयुक्त जग्गाको खोजि गरी सार्वजनिक शौचालयहरु निर्माण तथा संचालनलाई अभियानका रुपमा अगाडी बढाइनेछ।

९. हालसम्म सेवा प्राप्त गर्न नसकेका तथा पिछडिएका वर्गहरुलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी तिन वर्ष भित्रमा सबै घरधुरीमा एक घर, एक धारा को व्यवस्था मिलाइनेछ। खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकासको लागि कार्यपालिका मातहत रहेको खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता व्यवस्थापन बोर्ड र, सो मातहत पालिका स्तरमा आवश्यक जनशक्ति सहितको वास युनिट मार्फत सबै निर्मित आयोजना हरुको दिगोपनको लागि पालिकाले उपभोक्ता समिति कार्यसंचालन निर्देशिका र खानेपानी योजना विस्तार तथा मर्मत सम्भार कार्यविधिका आधारमा खानेपानी योजनाहरुको सुचिकरण ,दर्ता तथा नविकरण गरी सुचिकृत योजनाहरुमा दिगोपनाका लागी उपभोक्ता समितिहरुको सशक्तिकरणमा जोड दिन क्षमता अभिवृदीका कृयाकलाप संचालन गरीनेछन।

१०. खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा हुने लगानीको दोहोरो पना हटाउनको लागि पालिका स्तरमा संचालन हुने सबै योजनामा पालिकाको अनिवार्य रुपमा लिखित स्वीकृतिको व्यवस्था गरिनेछ।

११. पालिका भित्रका सबै विद्यालयहरुलाई खानेपानी, सरसफाइ स्वच्छता तथा महिनावारी व्यवस्थापन सहितको संरचना निर्माणमा सहयोग गरी तीन तारा मापदण्ड लागु गर्ने, हरेक खानेपानी योजना क्षेत्रमा खेर गएको पानीको व्यवस्थापन गरी करेसाबारी निर्माण गर्न हरेक घरधुरीका सदस्यहरुलाई करेसाबारी व्यवस्थापन तालिम उपलव्ध गराइनेछ।

१२. वस्तीस्तरमा मुहान नभएर खानेपानीको समस्या रहेका स्थानहरुमा संघ तथा प्रदेश सरकारको सहकार्यमा लिफ्टिङ खानेपानी योजनाहरु सञ्चालन गरिनेछ।

१३. हरेक खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरुलाइ दिगो रुपमा संचालन तथा सम्भार कार्यका लागी योजनाको प्रकृति र लाभान्वित घरधुरीहरुको आधारमा हरेक योजनाका लागी पानी हेरालु (पलम्वर)को व्यवस्था गरीनेछ।

१४. गाउँपालिका भरीका खानेपानी योजनाहरुमा योजनाको प्रकृति हेरी वैज्ञानिक तवरले खानेपानी महशुल निर्धारण गरीनेछ र उक्त महुशललाइ खानेपानी योजना

विस्तार तथा मर्मत सम्भार कार्यविधि का आधारमा खानेपानी योजनाहरुको मर्मत सम्भार कार्यका लागी मात्र खर्च गरीने निति अवलम्बन गरिनेछ।

१५. वास युनिट मार्फत गाउपालिका खानेपानी तथा सरसफाइ गुरुयोजना (वास प्लान) लाइ अध्यावधिक गरी दातृ निकाय (सरकारी तथा गैरसरकारी) हरु सित साझेदारीमा योजना निर्माणका लागी वास प्लान को वजारीकरणमा व्यापक जोड दिइनेछ।

ख. वातावरण, जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन:

१. जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावहरूलाइ अनुकूलन गर्न गाउँपालिकाको क्षमता वढाउने साथै खाद्य उत्पादनलाइ प्रतिकूल असर नपर्ने किसिमले जलवायु उत्थानशीलता वृध्दि गर्ने । न्यून हरित ग्यास उत्सर्जनलाइ विकास गर्न प्रेरित गर्ने र सो सम्बन्धी अनुभव आदान प्रदान गरी गाउँपालिकाको क्षमता अभिवृध्दि गरिनेछ।

२. पूर्वाधार आयोजनाहरुको कार्यान्वयन गर्दा त्यस्ता आयोजनाहरुले वातावरणमा पार्ने असर न्यूनिकरणको लागि प्रारम्भिक वातावरणिय परिक्षण (IEE) र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) अध्ययन गरिनेछ।

३. खाली जग्गामा वृक्षारोपण, हरियाली प्रवर्ध्दन तथा वनको संरक्षण र हैसियतमा सुधार गरी जल, जमीन तथा वातावरणको संरक्षण र जीविकोपार्जनको अवसरमा वृध्दि गरिनेछ ।

४. पोखरी संरक्षण, पहिरो तथा गल्छि नियन्त्रण, विकासका पूर्वाधारको संरक्षण र नदि नियन्त्रण गरी जल, जमिन तथा जलाधारको संरक्षण तथा उत्पादनमा वृध्दि गरिनेछ ।

५. भूसूचना प्रणालीको प्रयोग उच्च जोखिमयुक्त क्षेत्रको नक्शाङ्कन, जोखिमको विश्लेषण तथा जोखिम न्यूनीकरण योजना तयार गरिनेछ ।

६. विपद जोखिम न्यूनीकरण र ब्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा गरी सो अनुसार विपद पुर्व तयारी, विपद न्यूनीकरण, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनाको कार्यलाइ ब्यवस्थित र प्रभावकारी वनाइनेछ ।

७. ढुंगा गिट्टि बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थ र अन्य प्राकृतिक श्रोतहरुको अनाधिकृत एवं अवैज्ञानिक दोहनलाई नियन्त्रण गरिनेछ।

८. सार्वजनिक निजी साझेदारीमा निर्माण पूर्वाधार निर्माण गरी फोहोर मैला प्रशोधन केन्द्रलाई ब्यावसायिक रुपमा संचालन गर्न नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था गरी फोहोर मैला संकलन, व्यवस्थापन र उपयोगको नीति लिइने छ।

९. भुकम्पीय जोखिम न्यूनिकरणको लागि भुकम्प प्रतिरोधि भवन तथा संरचना निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिइनेछ।

१०. विपद् जोखिम व्यवस्थापन कोषमा रकम अभिवृद्धि गर्दै प्रभावकारी श्रोत परिचालन गरिनेछ।

११. गाउँपालिकाको विपद् जोखिम नक्साङ्कन गरी सोही आधारमा विशिष्ट प्रकृतिका विपद् जोखिम प्रतिकार्य तथा पुनर्उत्थान कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ।

१२. सम्बेदनशील जलाधार क्षेत्रका जमिनहरुको अतिक्रमण नियन्त्रण गरिनेछ ।

७. भौतिक पूर्वाधार विकास (बस्ती विकास, आवास तथा पूर्वाधार सडक) सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम:

१. आवधिक योजना, आवास योजना, र वस्ति विकास योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

२. पूर्वाधार निर्माणका आयोजनाहरु संचालन गर्दा लागत-लाभ विश्लेषणका आधारमा उच्च नतिजा एवं प्रतिफल दिने, समतामुलक विकासको आधारको रुपमा रहने, पिछडिएका र कम विकसित क्षेत्रलाई मूल प्रवाहिकरणमा ल्याउन सहयोग गर्ने आयोजनाहरु पहिचान गरी "आयोजना बैंक" तयार गरिने छ। सो बैंकमा समाविष्ट आयोजनाहरुमा मात्र बजेट विनियोजन गर्ने नीति लिइनेछ।

३. गाउँपालिकाको भूउपयोग क्षेत्र निर्धारण गरी वस्ति विकास योजना सहित भौतिक विकास गुरूयोजना तयार गरी आवास तथा वस्ति विकास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण लगायत पूर्वाधार निर्माण कार्य ब्यवस्थित र गुणस्तरीय रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

४. दिर्घकालिन लगानी मार्ग दर्शनका लागि गाउँपालिका सडक गुरुयोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

५. आवासको हकलाइ सुनिश्चत गर्न सुरक्षित तथा रोजगारीको समेत ब्यवस्था हुन सक्ने स्थानमा जग्गा प्राप्त गरी सहुलियत आवास योजना कार्यान्वयन गरिनेछ । यसका लागि निजीक्षेत्र संग साझेदारी समेत गर्न सकिनेछ ।

६. एकिकृत वस्ति विकास योजनाद्धारा निर्दिस्ट गरेका पूर्वाधारहरुको निर्माण कार्यका लागि संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र साझेदारहरुसँगको सहकार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।

७. गाउँपालिकाको विकासमा रुपान्तरणकारी परिवर्तन ल्याउन सक्ने केहि ठुला आयोजनाहरु पहिचान गरी गाउँपालिका गौरव आयोजनाका रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ र त्यस्ता आयोजनामा श्रोतको अभाव हुन दिइने छैन।

८. एकिकृत विकास योजना तर्जुमा गरी अव्यंवस्थित वसोवासलाई व्यवस्थित तुल्याउन एकिकृत वस्ती विकास आयोजना संचालन गरिनेछ। गाउँपालिकाको गहनाको रुपमा रहेको र सभागृह, वाल उद्यान, पार्क, खुल्ला ठाउँ, सामुदायिक भवन लाई मर्मत तथा पुननिर्माण गरी सभा समारोहहरु सभागृहमा संचालन गर्न प्राथमिकता दिइनेछ।

९. विगत देखिका निर्माणाधिन तथा अधुरा योजनाहरुलाई सम्पन्न गर्न क्रमागत रुपमा बजेट विनियोजन गरिनेछ।

१०. घर निर्माणमा जनताको अनुत्पादक खर्च नहोस् र पुँजी चलायमान होस् भन्ने उद्देश्यले घर निर्माण गर्नु पूर्व नागरिकलाई घरको आवश्यकता, घरको लागत, मापदण्ड र उपयोग सम्बन्धमा निःशुल्क परामर्श दिईनेछ।

११. नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता २०६०, वस्ती विकास, शहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड २०७२, राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, भवन तथा योजना मापदण्ड २०५६ लगायतका राष्ट्रिय प्रादेशिक इवं स्थानीय भूमि व्यवस्थापन तथा भवन नियमन सम्बन्धी ऐन, मापदण्ड तथा निर्देशिकाहरुलाई कडाईका साथ लागु गरी सुरक्षित एवं व्यवस्थित निर्माण गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ।

१२. गाउँपालिका भित्र सडकको मापदण्डलाई आवश्यकताको आधारमा कायम गरी सडक मापदण्डको समस्यालाई समन्वय गरी समाधान गरिनेछ।

१३. गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेको भौतिक संरचनाहरुको आवधिक रुपमा मर्मत सम्भार कार्य सम्पन्न गरिनेछ।

१४. गाउँपालिकाको सीमा क्षेत्र यकिन गरी गाउँपालिका सीमानामा कलात्मक तथा गाउँपालिकाको ऐतिहासिक मौलिकता झल्किने गरी स्वागतद्वारहरुको निर्माण गरिनेछ।

१५. विभिन्न कालखन्डमा गाउँपालिकामा निर्माण भएका पुर्वाधारका संरचना (पूँजीगत सम्पति) को लगत तयार अद्यावधिक तथा मुल्यांकन गरी सार्वजनिक सेवा प्रभावमा प्रभावकारी उपयोग सम्बन्धी योजना (Asset Management Plan) तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

१६. प्रभावकारी सम्पति ब्यवस्थापनका लागि सम्पति ब्यवस्था सूचना प्रणाली (Asset Management Information System) तयार गरी लागु गरिनेछ।

१७. पूर्वाधारका योजनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा निजीक्षेत्र संगको साझेदारीका लागि विभिन्न आयोजना तयार गरि कार्यान्वयन गरिनेछ।

१८. हरेक वडा कार्यालय सम्म सडक लाइ वाह्रै महीना गाडी गुडाउन मिल्ने गरी ग्रामीण सडकहरु (रोड) को स्तारोन्नति गरी नियमित सञ्चालनमा ल्याइने छ। सड़क पुर्वाधार निर्माणमा ग्रीन रोड अवधारणा लागु गरी, थप वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरी सडक निर्माण गर्न भौगोलिक रुपमा कमजोर बस्तीहरु सम्म मुख्य सडक देखि ग्राभेल तथा घोरेटो बाटो निर्माण गरिनेछ।

१९. आकस्मिक र आपतकालीन हवाई उद्धारको लागि हरेक वडा कार्यालयको स्वास्थ संस्थाको पायक पर्ने एक स्थानमा हेलिप्याड निर्माण गर्नका लागी सम्भाव्यता अध्ययन गरीनेछ।

२०. सडक पहुँच नपुगेका बस्तीहरुसम्म सडक पुगाउनका लागि संघीय तथा प्रदेश सरकार संग समन्वय गरी सडक विस्तार गरिनेछ।

२१. बस्ती जोड्न आवश्यक परेका सबै खोलाहरुमा झोलुङ्गे पुल तथा पक्की पुल निर्माणका लागि संघीय र प्रदेश सरकारको तालुक निकायमा पहल गरिनेछ।

२२. हरेक विकास निर्माणका योजनाको विपद तथा जोखिम न्युनिकरण अवधारणा लागु गर्न प्रत्येक योजनामा योजनाको कुल लागतको १ प्रतिशत रकम वरावरको वृक्षारोपण कार्य स्वयंम उपभोक्ता समिति वा निर्माण व्यवसायी ले अनिवार्य रुपमा अवलम्बन्न गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ।

२३. विध्यालय तथा अन्य सार्वजनिक स्थलहरुको निर्माण कार्यको डिजाइन तथा लागत अनुमान लैगिंक तथा प्रयोगमैत्री संरचना हुने गरी वनाउने प्रयास गरीनेछ।

२४. गाउँपालिकामा नयाँ प्रविधिमैत्री संरचना निर्माणका लागी भौतिक तथा पुर्वाधार शाखा अन्तर्गतका कर्मचारीहरुको क्षमता विकास तालिमहरुको उचित व्यवस्था तथा प्रवन्ध मिलाइनेछ।

२५. टोल वस्ती हुदै वडा बाट सिफारीस भइ माग भएका योजनाहरुको प्राविधिक अध्ययन तथा सामाजिक औचित्यताका आधारमा मात्र वजेट विनियोजित गरीनेछ।

२६. योजना/कार्यक्रमहरुलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न र अभिलेख व्यवस्थापन गर्न योजना खाताको व्यवस्थापन गरिनेछ।

२७. वेरुजुको दर न्युन तथा योजनाको गुणस्तर तथा दिगोपनाका लागी उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुका लागि वडास्तरमा योजना संचालन सम्बन्धी तालिम दिईनेछ।

२८. योजना/कार्यक्रमहरुलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न स्थलगत अनुगमन गरी अनुगमनको प्रतिवेदन तयार पारिनेछ।

२९. स्थानीय तह, संघ र प्रदेशको सहकार्यमा जनता आवास, सुरक्षित आवास, विपदवाट विस्थापितहरुको आवास तथा एकल महिला, असक्त, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गरिब, मुक्त हलिया र असाह्य परिवारको लागि आवास कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गरिनेछ।

३०. राष्ट्रवादी नेता स्वर्गिय प्रेम सिंह धामीको सम्झनामा प्रेम सिंह धामी स्मृती वहुउद्देशिय सभाहल निर्माण गरिनेछ।

३१. पालिकाका विभिन्न स्थानहरुमा जडान भएका सोलार सैर्य बत्तिको मर्मत र सम्भार गरी सञ्चालनमा ल्याउने र बैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्र र नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँगको साझेदारीमा मुख्य बजार क्षेत्र तथा आवतजावत हुने सडकमा सडक बत्ति जडान गरिने छ।

३२. सबैलाई न्यूनतम मात्रामा आधुनिक उर्जामा पहुच पुऱ्याउने योजना, घरेलु प्रयोगमा उर्जाको उपयोग बढाउने कार्यहरु, इन्डेक्स चुलो प्रयोगमा ल्याउने नीति लाइ अवलम्बन गरिने छ।

८. राजस्व तथा आन्तरिक श्रोत परिचालन नीति तथा कार्यक्रम:

१. आन्तरिक आय व्यवस्थापन, प्राकृतिक स्रोत बिक्रि सम्बन्धी ऐन तथा नियमावली तर्जुमा गरी राजस्व परिचालनलाई थप व्यवस्थित तुल्याइनेछ।

२. आन्तरिक आयका स्रोतहरूको सम्भाब्यता अध्ययन, राजश्व बाँडफाँड, अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, तथा गैससको स्रोत परिचालनको लागि स्थानीय सरोकारवाला, प्रदेश सरकार, र नेपाल सरकारका निकाय तथा गैसस र विकास साझेदार संग परामर्श, समन्वय, र साझेदारी गरिनेछ।

३. करको दर सम्भव भएसम्म न्यूनतम गर्दै करको दायरा विस्तार गर्ने नीति लिइनेछ। प्रगतिशिल कर प्रणाली अवलम्बन गरी नागरिकहरु बिच रहेको असमानता न्यूनिकरण गर्दै लगिनेछ।

४. गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व अभिवृद्धिका लागि करका नयाँ सम्भाव्य क्षेत्रहरु पहिचान गरिनेछ।

५. ढुंगा, गिट्टी बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थको ठेक्का व्यवस्थापनमा संघीय वन सम्बन्धी कानूनका कारण उत्पन्न जटिलतालाई दृष्टिगत गरी वैकल्पिक पद्धतिको रुपमा गाउँपालिका बाटै उत्खनन गरी बिक्री गर्ने विधि अवलम्बन गरिनेछ।

६. करदाताहरुलाई आफुले तिर्नु पर्ने मोटामोटी कर दायित्व र कर तिर्ने समयसीमा समयमै जानकारी दिन निजहरुको सेल नम्बरमा विद्युतिय प्रणालीद्वारा सन्देश प्रावहित गर्ने नीति लिइनेछ।

७. करदाताहरुको अभिलेख व्यवस्थापन सुदृढ गर्दै उत्कृष्ट करदाताहरुलाई पुरस्कृत तथा सम्मानित गर्ने नीति लिइनेछ।

८. कर प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमैत्री एवं करदातामैत्री तुल्याउदै लगिनेछ।

९. करदाताको कर लगतलाइ ब्यवस्थित, पारदर्शी र प्रभावकारी रूपमा उपयोग गर्न, करदातालाइ कर सम्बन्धी सूचना प्रवाह गर्न डिजीटल कर प्रणाली लागु गरिनेछ ।

अन्तमा:

यस गारिमामय सभामा उपस्थित सदस्यज्यूहरु

यस गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम सम्वृद्ध गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच र लक्ष्यको मार्गदर्शक दस्तावेज हो । गाउँपलिकाको एक्लो प्रयासबाट मात्रै लक्ष्य हासिल गर्न सम्भव छैन । संघीय सरकार प्रदेश सरकार सरकारी तथा गैरसरकारी सङ्घ संस्था र सहकारी सङ्घ संस्थाको संयुक्त प्रयास सहकार्य र स्वामित्वलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नु अपरिहार्य छामालिकार्जुन गाउँपालिकाले गाउँपालिकाका सरोकारवालाहरुको सहकार्य र समन्वयमा आफ्ना क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने बेहोरा अवगत गराउँदै यो नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सबैको सहयोग रहने विश्वासका साथ सम्वृद्ध गाउँपलिका निर्माणको महाअभियानमा सहभागिताका लागि आह्वान गर्दछु ।

गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिको लागि योगदान पुऱ्याउन नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारका माननीय मन्त्री तथा संसदहरु, छिमेकी स्थानीय तह, विभिन्न दातृ निकायहरु, स्थानीय प्रशासन, समाजिक संघ संस्था,क्रियाशील राजनैतिक दल, जन निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र , समस्त बौद्धिक वर्ग , पत्रकार, आम नागरिक तथा राष्ट्रसेवक कर्मचारी लगायत सम्पूर्ण गाउँपालिका बासी आमाबुवा, दिदीबहिनी तथा दाजुभाइ हरुमा हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

धन्यवाद!

---

*उल्लिखित बमोजिमको <u>नीति तथा कार्यक्रमको खाका</u> अनुसार **आ.व. २०८०/८१ को वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका** (स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शनको परिच्छेद ४ को दफा ४.८ को चरण ७ को ७.३ को ढाँचा अनुसार) विस्तृत रूपमा तयार गरिएकोछ ।*

अनुसूची: आगामी आ.व.का प्राथमिकता प्राप्त प्रमुख कार्यक्रमहरू

आर्थिक विकास

१. स्थानीय आर्थिक विकास योजना तयार गर्ने ।
२. व्यावसायिक कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण ।(धान क्षेत्र, मकै उत्पादन क्षेत्र, कोदो उत्पादन क्षेत्र, तरकारी उत्पादन क्षेत्र)
३. सुन्तला पकेटक्षेत्र
४. केरा पकेट क्षेत्र,
५. लिची पकेट क्षेत्र
६. कफी पकेट क्षेत्र
७. उन्नत पशुपालन पकेटक्षेत्र ।
८. भिरालो भागहरूमा रहेका कृषि पकेट क्षेत्रमा टनेल फार्मिङ ।
९. व्यावसायिक पशुपालन (गाई, भैसी, बाख्रा, बंगुर, कुखुरा)।
१०. व्यावसायिक तरकारी खेती (मौसमी, बेमौसमी)।
११. व्यावसायिक कुखुरा पालन।
१२. व्यावसायिक ट्राउट र अन्य जातको माछापालन ।
१३. कृषि उत्पादन संकलन केन्द्रहरूको निर्माण कृषि उत्पादनको बजारीकरण ।
१४. स्थानीय अवस्था अनुसार भूउपयोग योजनाबाट कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण ।
१५. उत्पादनको ब्रान्डिङ ।
१६. पर्यटन विकास गुरूयोजना निर्माण ।
१७. ऐतिहासिक, धार्मिक, भौगोलिक महत्वका पर्यटकीय स्थानहरूमा पूर्वाधार निर्माण ।
१८. स्थानीय उत्पादन बिक्री केन्द्र र कोशेली घरको स्थापना।
१९. अन्तर जिल्ला पर्यटकीय पैदल मार्गको पहिचान, नक्सांकन तथा निर्माण ।
२०. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहमा प्रचार प्रसार ।
२१. औद्योगिक ग्राम स्थापना ।
२२. तुलनानात्मक लाभका क्षेत्र तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता भएका वस्तु उत्पादन ।
२३. कृषि पकेट क्षेत्रमा स्थानीय कृषि उपज प्रशोधन सम्बन्धी उद्योग स्थापना ।
२४. स्थानीय उत्पादनको ब्राण्डिङ्ग तथा उत्पादनको बजारीकरण।

२५. सहकारी ऐन अनुसार सहकारी संस्थाहरूको दर्ता, अनुगमन र नियमन, सञ्चालन।

२६. व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालनमा सहकारीको लगानी।

२७. डेरी उद्योगमा सहकारीको लगानी।

२८. माछापालनमा सहकारी।

२९. व्यावसायिक कुखुरापालनमा सहकारीको लगानी।

३०. मुख्य उत्पादनलाई मूल्य श्रङ्खलामा आबद्ध गरी बजारीकरण।

३१. सहकारी संस्थाहरूको क्षमता विकास।

३२. श्रम र श्रमको माग सम्बन्धी अभिलेखन।

३३. रोजगार सूचना केन्द्र स्थापना।

३४. वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम संचालन।

३५. आर्थिक/वित्तीय साक्षरता कक्षा सञ्चालन।

३६. व्यावसायिक सीप विकास तालिम सञ्चालन।

३७. वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्ति/परिवारका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा।

सामाजिक विकास

१. शैक्षिक नीतिस्थानीय पाठ्यक्रम , तथा योजना तर्जुमा।

२. विद्यालय पूर्वाधार सुधार तथा शैक्षिक सामग्री।

३. गरिव तथा जेहेन्दार तथा संरक्षक नभएका विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति।

४. भर्ना अभियान घरदैलो कार्यक्रम।

५. शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावक वीच अन्तरक्रिया।

६. गाउँपालिका तथा अन्तर विद्यालयस्तरीय खेलकुद।

७. सूचना प्रविधि तथा कम्प्युटर ल्याव।

८. वाल क्लव गठन तथा संचालन।

९. शैक्षिक नीति तथा योजना तर्जुमा।

१०. गाउँपालिकात था अन्तर विद्यालयस्तरीय खेलकुद।

११. शैक्षिक नीति तथा योजना तर्जुमा।

१२. प्राविधिक शिक्षालयको स्थापना।

१३. कम्तिमा १० बेडको अस्पताल स्थापना।

१४. स्वास्थ्य संस्थाको पूर्वाधार विकास।

१५. चिकित्सकको पद पूर्ति।
१६. एम्बुलेन्स सेवा विस्तार।
१७. स्वास्थ्य बिमाको पहुँच विस्तार।
१८. विज्ञहरूद्वारा स्वास्थ्य शिविर संचालन।
१९. स्वास्थ्य संस्थाको पूर्वाधार विकास।
२०. स्वास्थ्य शिविर संचालन।
२१. गुरुयोजना तयार गर्ने।
२२. प्रयोगशाला स्थापना, व्यवस्थापन तथा संचालन।
२३. खानेपानी तथा सरसफाइ बितरण व्यवस्था।
२४. खानेपानी संरचनाहरूको निर्माण तथा मर्मत।
२५. स्यानेटरी ल्यान्डफिलसाइटको खोज र निर्माण उच्च प्रविधियुक्त ब्यवस्थापन
२६. खानेपानी प्रसोधन सम्बन्धि संरचना निर्माण।
२७. प्रदेश स्तरिय खा.पा योजना निर्माण।
२८. खानेपानी प्रशोधन सम्बन्धी संरचना निर्माण।
२९. प्रयोगशाला स्थापना र तालिम।
३०. लैससास नीति तर्जुमा तथा समायोजन, संशोधन।
३१. लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक, ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका, विपन्न वर्ग, लोपोन्मुख र सीमान्तकृत समुदाय सम्बन्धि खण्डीकृत तथ्याङ्क।
३२. महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम, नेतृत्व विकास तालिम, अभिमूखिकरण।
३३. आयआर्जन तथा रोजगारी मुलक कार्यक्रम तथा सम्बन्धित तालिम
३४. लैंङ्गिक विभेद, हिंसा तथा शोषण, बालबिबाह रोकथामकालागी अभिमुखीकरण एवं सचेतनामूलक कार्यक्रम।
३५. महिला पुरुषको संयुक्त नाममा घर जग्गा पास गर्दा दिने छुटमा समायोजनको नियम बनाई लागू।
३६. ज्येष्ठ नागरिक सम्ब्रन्धी नीति, समायोजन, निर्माण तथा संशोधन।
३७. अपाङ्गमैत्रि, बालबालिकामैत्रि, महिलामैत्रि भौतिक संरचना निर्माण।
३८. लैंङ्गिक विभेद, हिँसा तथा शोषण विरुद्ध विद्यमान व्यवस्थाको अभिमुखीकरण।
३९. बालबिबाह रोक्न बिशेष कार्यक्रम।

४०. ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी नीति, समायोजन, निर्माण तथा संशोधन ।
४१. अपाङ्गता भएकालाई आवश्यक सहयोगी सामाग्री, कृतिम अङ्ग प्रदान ।
४२. सामाजिक सुरक्षा, सामाजिक संरक्षण ।
४३. लक्षित वर्ग विशेष कार्यक्रम ।
४४. युवा रोजगारी कार्यक्रम।
४५. विदेश पलायनवाट युवावर्गलाई रोक्न स्वदेशमानै विकासका क्रृयाकलाप ।
४६. गाउँपालिकानगरपालिका/स्तरीय कभर्डहल, खेलकुदस्थल व्यवस्थित गर्ने ।
४७. युवा, महिला तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति लक्षित खेलकुद ।
४८. खेलकुद प्रतियोगिता ।
४९. उत्कृष्ट खेलाडी सम्मान ।
५०. युवाको क्षमता विकास।
५१. प्रशिक्षक प्रशिक्षण।
५२. युवा, महिला तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति लक्षित खेलकुद क्षमता विकास।
५३. खेलकुद पूर्वाधारको विकास ।

भौतिक पूर्वाधार विकास

१. यातायात गुरु योजना अध्यावधिक गरी कार्यान्वयन ।
२. सडक मापदण्ड तथा नीति नियम निर्माण ।
३. स-साना पुलहरू तथा कल्भर्टहरू निर्माण ।
४. स-साना झो.पु. हरू, सडक पुलहरू निर्माण ।
५. सडक, गोरेटो बाटो, पदमार्गहरूको मर्मत तथा स्तर उन्नति ।
६. सर्भेक्षंण कार्यहरू गर्ने, डिपिआर तयार गर्ने र निर्माण ।
७. आवश्यकता अनुसार बैकल्पिक पदमार्ग निर्माण ।
८. उपभोक्ता तथा सरोकार निकायसँग समन्वय ।
९. ठुल्ठुला झो.पु. हरूको अध्ययन तथा निर्माण ।
१०. प्रादेशिक सडकहरूको निर्माण ।
११. पर्यटकिय पदमार्गहरूको निर्माण तथा स्तरोन्नति ।
१२. सरोकारवाला बिच समन्वय ।
१३. सडकपुलहरूको अध्ययन तथा निर्माण ।

१४. गाउँपालिका/नगरपालिकामा जोडिएका लोक मार्गहरूको निर्माण।
१५. ठुल ठुला नदिहरूमा पर्ने पुलहरूको अध्ययन तथा निर्माण।
१६. रणनैतिक सडकहरूमा पर्ने बसपार्कहरू निर्माण।
१७. भवनको नमूना डिजाइन निर्माण।
१८. स्थानीय डकर्मी र सिकर्मी तालिम।
१९. सार्वजनिक जग्गा र भवनहरूको लगत संकलन र अभिलेख व्यवस्थापन।
२०. ढल निकासको व्यवस्था।
२१. सामुदायिक भवन।
२२. फोहरमैला व्यवस्थापन।
२३. सभागृह निर्माण।
२४. अपाङ्ग मैत्री संरचना निर्माण।
२५. सार्बजनिक भवनहरूको लगत राखी अभिलेखीकरण।
२६. सामुदायिक भवन निर्माण।
२७. आइसोलेसन सेन्टर निर्माण।
२८. पुनर्निर्माण।
२९. स्थानीय प्राविधिकलाई प्रविधि सम्बन्धी तालिम।
३०. योजनाको अध्ययन।
३१. सतह सिँचाइ निर्माण।
३२. नयाँ प्रविधिमा आधारित (लिफ्ट सिँचाइ) सिँचाइ।
३३. गाउँपालिका/नगरपालिकाको जल उपयोग गुरुयोजना।
३४. क्षमता विकास।
३५. साना साना नदि नियन्त्रण।
३६. बायोइन्जिनियरिङ।
३७. प्रदेश स्तरीय सिँचाइ प्रणालीको निर्माण।
३८. पहिरो नियन्त्रण।
३९. मझौला खाले नदी नियन्त्रण।
४०. लिफ्ट सिँचाइ प्रणालीको विकास।
४१. जल उपयोग बहुउद्देश्यीये योजना तयार।

४२. नदी नियन्त्रण ।
४३. पहिरो नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन ।
४४. पुनर्निर्माण ।
४५. विद्युत् योजनाको पहिचान ।
४६. लगानी प्रबर्धन ।
४७. बैकल्पिक ऊर्जा ।
४८. गोबरग्यासमा अनुदान ।
४९. सुरक्षित विद्युत् प्रयोग गर्न चेतना अभिवृद्धि ।
५०. मझौला जल विद्युत् निर्माण ।
५१. विद्युत् प्रसारण लाइन।
५२. निजी क्षेत्रसँगको सहकार्य ।
५३. एफ एम रेडियो प्रसारणमा सहयोग र सहजीकरण ।
५४. स्थानीय पत्रिका प्रकाशनमा सहयोग ।
५५. विद्युत् सूचना पूर्वाधार निर्माण ।
५६. इ-लाइब्रेरी स्थापना ।
५७. थप टेलिफोन टावर निर्माण ।
५८. विद्युत् सूचना पूर्वाधार निर्माण ।
५९. संघ प्रदेश र स्थानीय तहमा विद्युतीय सूचना प्रणालीको आबद्धता ।
६०. सूचना हाइ वे ।

वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन

१. सामुदायिक वनको लगत तयारी र कार्ययोजना तर्जुमा र स्वीकृति,
२. वन, पैदावार व्यवस्थापन,
३. जैविक विविधता संरक्षण,
४. अन्तर निकाय, अन्तर तह समन्वय र सहकार्य,
५. भू तथा जलाधार संरक्षण,
६. फोहरमैला व्यवस्थापन,
७. क्षमता विकास ।

८. नर्सरी स्थापना ।

९. वृक्षरोपण क्षेत्रको पहिचान ।

१०. निजी वनलाई प्रोत्साहन गर्न वन दर्ता गरेमा वार्षिक तिर्नुपर्ने राजस्व छुटको व्यवस्थापन ।

११. पानी भरण पोखरीहरूको निर्माण ।

१२. उपभोक्ता तथा सरोकार निकायसँग समन्वय ।

१३. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन योजना निर्माण ।

१४. सुरक्षित, एकीकृत, बस्ती/आवास क्षेत्र पहिचान ।

सुशासन तथा संस्थागत विकास

१. कानून निर्माण÷पुनरावलोकन ।

२. सस्थागत स्व–मूल्यांकन ।

३. घुम्ती सेवा ।

४. सदाचार प्रवर्द्धन र भ्रष्टाचार नियन्त्रण।

५. पारदर्शिता र जवाफदेहितामा अभिवृद्धि ।

६. संगठन तथा व्यवस्थापन अध्ययन ।

७. सूचना सञ्जालीकरण।

८. क्षमता विकास ।

९. प्रदेश सरकारसँग सहकार्यमा सम्पादन हुने ।

१०. कानून नर्माण र पुनरावलोकन ।

११. संघीय सरकारसँग सहकार्यमा सम्पादन हुन सक्ने ।

१२. नमूना ऐन, नियम, कार्यविधि र मापदण्डहरू ।